

AGENCIJA ZA
MOBILNOST I
PROGRAME EU

ISTRAŽIVANJE POSTOJEĆIH KAPACITETA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA ZA PROVEDBU PROFESIONALNOG USMJERAVANJA

- Izvještaj -

Margareta Gregurović
Natalija Lukić

Zagreb, prosinac 2014.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. PREGLED STRATEŠKO-ZAKONODAVNOG OKVIRA PROFESIONALNOG USMJERAVANJA U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA	5
3. DEFINICIJA I ULOGA PROFESIONALNOG USMJERAVANJA U OBRAZOVNOM KONTEKSTU	9
4. KLJUČNI POJMOVI I DEFINICIJE	12
5. CILJEVI ISTRAŽIVANJA I METODOLOGIJA	13
5.1. OSNOVNI CILJ ISTRAŽIVANJA	13
5.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	13
5.3. STRUKTURA ANKETNOG UPITNIKA	14
5.3.1. INSTITUCIONALNI KAPACITETI	14
5.3.2. IZVEDBENI KAPACITETI	14
5.3.3. MATERIJALNI KAPACITETI	15
5.3.4. PROFESIONALNI KAPACITETI	15
5.4. UZORAK	16
5.4.1. ŠKOLE	16
5.4.2. ISPITANICI	20
5.4.3. ŠKOLSKI DOKUMENTI	22
5.5. STATISTIČKE METODE I POSTUPCI	24
6. REZULTATI	25
6.1. INSTITUCIONALNI KAPACITETI	25
6.1.1. TEMATSKA ZASTUPLJENOST PROFESIONALNOGA USMJERAVANJA U ŠKOLSKIM DOKUMENTIMA	25
6.1.2. VAŽNOST PROFESIONALNOGA USMJERAVANJA U ŠKOLAMA	34

6.2. ORGANIZACIJSKI KAPACITETI.....	36
6.2.1. IZVEDBENI KAPACITETI.....	36
6.2.2. MATERIJALNI KAPACITETI.....	47
6.2.3. PROFESIONALNI KAPACITETI.....	49
6.3. POBOLJŠANJE KVALITETE PROFESIONALNOGA USMJERAVANJA – PERSPEKTIVA NASTAVNIKA.....	57
7. ZAKLJUČAK.....	60
8. LITERATURA.....	65
9. PRILOZI.....	68
10. BILJEŠKE O AUTORICAMA.....	71

1. UVOD

Euroguidance je europska mreža nacionalnih centara za podršku profesionalnom usmjeravanju. Dio je programa Erasmus+ te uključuje više od 40 nacionalnih centara u 34 europske zemlje. Euroguidance centar u Hrvatskoj djeluje od 2011. godine u okviru Agencije za mobilnost i programe Europske unije.

Glavni su ciljevi mreže promicanje europske dimenzije u cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju i pružanje informacija o cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju i mobilnosti za učenje. Oba su cilja usmjerena na poticanje međunarodne mobilnosti osoba u obrazovanju i osposobljavanju te skretanje pozornosti na postojanje širokog spektra metodologija i praksi u drugim europskim zemljama.

Euroguidance centar prati postojeće stanje u profesionalnom usmjeravanju u Hrvatskoj na temelju čega oblikuje promotivne i edukativne aktivnosti namijenjene osobama koje se bave profesionalnim usmjeravanjem u obrazovanju ili zapošljavanju, pruža informacije o novostima i primjerima dobre prakse s tog područja te potiče suradnju i mobilnost stručnjaka koji se time bave na nacionalnoj i europskoj razini.

Sredinom 2013. godine Euroguidance centar započeo je s provedbom seminara o profesionalnom usmjeravanju za predmetne učitelje te stručne suradnike: psihologe i pedagoge u osnovnim školama. Tijekom seminara pojavila su se pitanja poput ovih: Imaju li učenici dovoljno informacija i razumijevanja u trenutku donošenja odluke o izboru škole?, Kako im pružati informacije i osposobiti ih za daljnje školovanje ili zanimanje?, Znaju li koje su im mogućnosti na raspolaganju kako bi se upisali u školu prema vlastitu izboru?

Imajući u vidu važnost sustavnog pružanja podrške učenicima pri razvoju sposobnosti za donošenje i provedbu promišljene odluke o izboru zanimanja te razvoju vještina i radnih navika važnih za buduću karijeru i cjeloživotno zapošljavanje, nametnula se potreba za pružanjem pregleda postojećeg stanja, odnosno utvrđivanje unutarnjih kapaciteta osnovnih i srednjih škola za provedbu profesionalnog informiranja i savjetovanja.

Također smo željeli utvrditi i potencijalna ograničenja za provedbu aktivnosti profesionalnog usmjeravanja, kao podlogu za daljnji razvoj tog usmjeravanja u osnovnim i srednjim školama.

Uz navedeno, svrha istraživanja bila je ispitivanje potreba savjetnika za stručnim usavršavanjem. U Republici Hrvatskoj zasada ne postoji mogućnost početnog obrazovanja za savjetnike za profesionalno usmjeravanje u sustavu visokog obrazovanja ni jedinstveni program stručnog usavršavanja o toj temi.

U skladu sa svojom ulogom, Euroguidance centar ovim istraživanjem donositeljima odluka te svim relevantnim dionicima koji se bave profesionalnim usmjeravanjem u Republici Hrvatskoj pruža temelj za daljnje promišljanje i unapređenje mogućnosti cjelovitog sustava uspostave i provedbe profesionalnog usmjeravanja u osnovnim i srednjim školama.

2. PREGLED STRATEŠKO-ZAKONODAVNOG OKVIRA PROFESIONALNOG USMJERAVANJA U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA

Profesionalno usmjeravanje često se izvodi u školskom okružju, a škole u pravilu predstavljaju ključan institucionalan oslonac izvedbi usluga tog usmjeravanja. Međutim, valja jasno naglasiti kako se ono ne događa u vakuumu, već u suradnji s vanjskim dionicima. Ova se studija ponajprije bavi profesionalnim usmjeravanjem u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju, no kako bismo razumjeli mogućnosti u okviru kojih djeluju obrazovne ustanove, opisan je i širi strateški i zakonodavni okvir u kojemu se provode aktivnosti profesionalnog usmjeravanja. Iako je ovlast nad njim podijeljena između više ministarstva, ipak se najveći broj aktivnosti provodi u područjima obrazovanja te rada i zapošljavanja za koje su mjerodavni Ministarstvo rada i mirovinskog sustava i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. U Hrvatskoj se profesionalno usmjeravanje temelji na partnerskom pristupu i pružanju individualiziranih usluga za ciljane skupine (ELGPN/FIER,2013:9). Hrvatski zavod za zapošljavanje (u nastavku: HZZ), prema dosadašnjim izvješćima Europske zaklade za razvoj strukovnog obrazovanje i usavršavanja (ETF), prepoznat je kao „ključan dionik cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i sustavno organiziranog pružanja usluga korisnicima (nezaposlenima, poslodavcima, zaposlenima, učenicima i studentima) u Republici Hrvatskoj”¹ (ETF, 2009). HZZ provodi aktivnosti ranih intervencija i usluge profesionalnog usmjeravanja za razvoj karijere namijenjene učenicima završnih razreda osnovne škole, srednjoškolskim učenicima i studentima. Jednom godišnje provodi se *Anketa o profesionalnim namjerama učenika završnih razreda osnovne i srednje škole*. Na temelju dobivenih procjena određuju se prioritetne skupine i prikladne vrste usluga za svaku skupinu učenika. Podrška tim skupinama poprima različite oblike (grupno ili individualno informiranje i savjetovanje učenika i roditelja, instrumenti za samoprocjenu itd.), ovisno o prepoznatim potrebama (FIER,2013:81). Provedba profesionalnog usmjeravanja u obrazovanju stoga se često provodi u suradnji stručnih suradnika iz obrazovnih ustanova i lokalnih podružnica HZZ-a, posebice kada je riječ o utvrđivanju psihofizičkog stanja i aktivnostima namijenjenim učenicima s teškoćama ili invaliditetom.

Osiguravanje profesionalnog usmjeravanja tražiteljima posla, mladima, studentima, učenicima spominje se među ciljevima i prioritetima nekoliko strateških dokumenata. Ponajprije, tu je

¹ *Case Study: Guidance and counselling to fight early school leaving in Croatia; A success story?*, (European Training Foundation, 2009).

Zajednički memorandum o prioritetima politika zapošljavanja Republike Hrvatske (engl. *Joint Assessment of the Employment Policy Priorities of the Republic of Croatia – JAP*), potpisan 2008., koji je predstavljao osnovu za donošenje Nacionalnog plana zapošljavanja 2011. – 2012. koji među ciljevima navodi: „Osigurati mladim tražiteljima prvog zaposlenja prilagođenu podršku i mjere koje bi mogle olakšati ulazak na tržište rada, poput usluga profesionalnog usmjeravanja (profesionalnog informiranja i savjetovanja), savjetovanja koje je posebno usmjereno na prve korake u traženju zaposlenja, dodatnog usavršavanja koje bi omogućilo lagan ulazak na tržište rada, rane i personalizirane podrške”. Koncept profesionalnog usmjeravanja spominje se i u *Strateškom okviru za razvoj 2006. – 2013. Vlade Republike Hrvatske, Zajedničkom memorandumu o socijalnom uključivanju, Operativnom programu za razvoj ljudskih potencijala i Nacionalnom programu za mlade 2009. – 2013.* Iako je koncept profesionalnog usmjeravanja zastupljen u strateškim i izvedbenim dokumentima, razvidno je da se spominje ponajprije u perspektivi potrebe usklađivanja obrazovanja s potrebama tržišta rada u sklopu čega se informiranje i savjetovanje učenika (posebice učenika s teškoćama) te nezaposlenih (posebice mladih) osoba promatraju kao mjera koja može pridonijeti donošenju odluka o nastavku obrazovanja ili ulaska na tržište rada i boljem upravljanju karijerom.

U strateškim dokumentima s područja obrazovanja *Strategija učenja za poduzetništvo 2010. – 2014.* ističe kako je važno „implementirati poduzetničku kompetenciju u profesionalno informiranje i usmjeravanje te planiranje i razvoj karijere”, a *Strategija za razvoj sustava strukovnog obrazovanja 2008. – 2012.* među ciljevima navodi potrebu jačanja kapaciteta za pružanjem usluga cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u strukovnom obrazovanju kao „bitan alat politika obrazovanja i zapošljavanja”, naglašavajući ponovno ulogu koju to usmjeravanje ima za povezivanje obrazovanja s tržištem rada.

Vidljivo je i nastojanje harmonizacije nacionalne i europske dimenzije u promišljanju profesionalnog usmjeravanja, pa tako *Strategija učenja za poduzetništvo 2010. – 2014.* navodi definiciju profesionalnog usmjeravanja iz *Rezolucije o cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju* Vijeća Europske unije iz 2004. u kojoj je istaknuta cjeloživotna perspektiva profesionalnog usmjeravanja prema kojoj se ono odvija ne samo u točkama prijelaza već se odnosi na aktivnosti u kojima pojedinac sudjeluje tijekom cijeloga života (tj. u bilo kojem razdoblju života).

Ishodište za provedbu profesionalnoga usmjeravanja u području zapošljavanja nalazi se i u zakonskim aktima poput ovih: Zakona o radu (NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13, 93/14), Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN 80/08, 12/10, 25/12), Pravilnika o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad (NN 39/09, 96/02), Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 33/05, 48/03, 143/02, 33/05, 157/13). Iz tih je dokumenata razvidno da Hrvatski zavod za zapošljavanje ima ključnu ulogu u pružanju usluga profesionalnog usmjeravanja nezaposlenim osobama, tražiteljima

zaposlenja, ali i profesionalnoj rehabilitaciji, zapošljavanju osoba s invaliditetom i utvrđivanju psihofizičkog stanja učenika s teškoćama (kao što je istaknuto u Pravilniku o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja učenika te sastavu stručnog povjerenstva, NN 55/11).

U listopadu 2014. Hrvatski sabor usvojio je *Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije*, krovni strateški dokument koji određuje dugoročne prioritete, ciljeve i mjere provedbe koje se odnose na cijelu vertikalu odgoja i obrazovanja, bez obzira na to je li riječ o formalnim ili neformalnim oblicima izvođenja. U području cjeloživotnog učenja među ciljevima se navodi: „izgraditi sustav za identificiranje, poticanje, razvoj sposobnosti i potencijala pojedinaca te ojačati službe za cjeloživotno osobno i profesionalno usmjeravanje”. Nasuprot praksi u prije spomenutim strateškim dokumentima, u ovoj se Strategiji koncept profesionalnog usmjeravanja stavlja u kontekst cjeloživotnog učenja te se naglašava važnost razvoja osobnog potencijala, talenata i sposobnosti pojedinaca, posebno naglašavajući potrebu jačanja i razvoja mreže službi koje bi pružale cjeloživotno profesionalno usmjeravanje.

Kada promotrimo profesionalno usmjeravanje koje se pruža u osnovnim i srednjim školama, trenutačni zakonski okvir propisuje određene ciljeve odgoja u školskim ustanovama vezane za tu djelatnost. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 16/12)*, članak 4., između ostaloga, među ciljevima navodi: „osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i stručnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivu društveno-kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnog gospodarstva, suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija i znanstvenih spoznaja i dostignuća, odnosno za cjeloživotno učenje”, a članak 55. istog Zakona propisuje da: „... školske ustanove surađuju sa zavodima za zapošljavanje i drugim ustanovama u cilju pravodobne informiranosti i profesionalne orijentacije učenika.” To ukazuje na to kako je za provedbu profesionalnog usmjeravanja u obrazovanju potrebno shvatiti postojeći partnerski model koji podrazumijeva suradnju škola sa zavodima za zapošljavanje.

U okviru svojih ciljeva *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obvezno opće obrazovanje* (u nastavku: NOK) između ostaloga naglašava potrebu da profesionalno usmjeravanje kao tema bude integrirano u više školskih predmeta, a među odgojno-obrazovnim postignućima učenika ističu se ishodi povezani s ciljem tog usmjeravanja. „Profesionalna orijentacija i vlastita budućnost” navodi se kao jedan od fakultativnih nastavnih predmeta koji se može izvoditi u školama alternativno ili eksperimentalno. Tako, uz stručne suradnike obrazovnih ustanova, nastavno osoblje poučavanjem dobiva ulogu u procesu profesionalnog informiranja učenika.

Aktivnosti i djelatnosti stručnih suradnika u osnovnim školama vezane za profesionalno savjetovanje specifičnije su istaknute u Nastavnom planu i programu rada za osnovne škole. Prema tom dokumentu, profesionalno usmjeravanje uključuje ispitivanje individualnih odgojno-obrazovnih potreba učenika, procjenjivanje njihovih sposobnosti i motivacije,

upoznavanje učenika, roditelja i učitelja s mogućnostima nastavka školovanja učenika s obzirom na potrebe svijeta rada. Istaknuta je i suradnja sa stručnim službama poput Zavoda za zapošljavanje i drugim relevantnim ustanovama te savjetodavni rad s učenicima s posebnim potrebama. Dakle, profesionalno usmjeravanje navodi se među temeljnim zadaćama razvojno-pedagoške i psihološke djelatnosti koju u školskim ustanovama obavljaju stručni suradnici, a kao specifični zadaci školskog psihologa u profesionalnom usmjeravanju istaknuti su praćenje razvoja i napredovanja učenika.

Iz pregleda je vidljiv raskorak između razrađenosti uloge obrazovnih ustanova i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u izvedbi profesionalnog usmjeravanja. Postojeći normativni dokumenti ne propisuju opseg aktivnosti vezanih za profesionalno informiranje i savjetovanje u školama te nisu jasno uspostavljeni standardi u pružanju tog informiranja i usmjeravanja, ostavljajući tako prostor obrazovnim institucijama da opseg i aktivnosti profesionalnog informiranja prilagode vlastitim kapacitetima. Odgovornosti pak i uloga Hrvatskog zavoda za zapošljavanje znatno su jasnije definirane što nije tako s obrazovnim ustanovama u kojima je u proces pružanja profesionalnog usmjeravanja, uz stručne suradnike (psihologe, pedagoge i stručnjake edukacijsko-rehabilitacijskog profila), uključeno i nastavno osoblje poučavanjem o relevantnim temama u okviru izbornih i fakultativnih predmeta i međupredmetnih tema. Snažan je naglasak stavljen na pružanje tih usluga posebnim skupinama (učenici s teškoćama, osobe s invaliditetom) koje se često vežu i za faze prelaska na sljedeću razinu obrazovanja što je razvidno iz Pravilnika o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (NN 55/11) i Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 33/05, 48/04, 143/02).

3. DEFINICIJA I ULOGA PROFESIONALNOG USMJERAVANJA U OBRAZOVNOM KONTEKSTU

Prema pojmovniku *Europske mreže politikâ cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja* (u nastavku: ELGPN) cjeloživotno usmjeravanje (*Lifelong guidance*) konceptualno je definirano kao raspon aktivnosti koje građanima bilo koje dobi i u bilo kojem razdoblju njihova života omogućuju određivanje vlastitih mogućnosti, kompetencija i interesa, donošenje odluka o obrazovanju, osposobljavanju/usavršavanju i upravljanju vlastitim životnim putem u učenju, radu i drugim okolnostima u kojima se te mogućnosti i kompetencije uče i/ili koriste (ELGPN, 2013:11). Takav je pristup u skladu s dvije rezolucije Vijeća Europske unije iz 2004. (*Jačanje politike, sustava i praksi usmjeravanja tijekom života, 9286/04 EDUC 109 SOC 234*) i 2008. (*Bolja integracija cjeloživotnog usmjeravanja u strategije cjeloživotnog učenja*) u kojima je istaknuto kako se profesionalno usmjeravanje odvija proaktivno, a ne samo u točkama prijelaza te se odnosi na aktivnosti u kojima pojedinac sudjeluje tijekom cijeloga života (tj. u bilo kojem razdoblju života). Tako profesionalno usmjeravanje dobiva cjeloživotnu perspektivu (npr. od ranoga školovanja, kroz radni vijek, te nakon mirovine) (NICEC, 2013.). Međutim, profesionalno usmjeravanje poprimalo je različite definicije u europskim zemljama (v. CEDEFOP 1999., 2003.). Europski centar za razvoj strukovnog obrazovanja (CEDEFOP) u svojim izvještajima kao generičku definiciju profesionalnog usmjeravanja navodi kako je to „skup međupovezanih aktivnosti koje za cilj imaju strukturirano pružanje informacija i usluga, kako bi se omogućilo pojedincima i grupama, bilo koje dobi, da donesu izbore vezane za izobrazbu, osposobljavanje ili karijerni put” (2013.).

U ovome će se radu specifično promatrati školsko profesionalno usmjeravanje koje podrazumijeva pomoć pojedincu pri razmatranju njegovih obrazovnih pitanja/problema i iskustava kako bi donio prikladne odluke vezane za vlastito obrazovanje i tranziciju na tržište rada. Proces profesionalnog usmjeravanja obuhvaća procjenu sposobnosti, vještina i znanja (radi odabira obrazovnog programa, zapošljavanja ili upućivanja na profesionalnu rehabilitaciju) te unapređenje znanja i vještina upravljanja karijerom i aktivnog traženja posla na grupnim i individualnim savjetovanjima (HZZ, 2010.). U skladu s tim, savjetnik za profesionalno usmjeravanje (*Guidance counsellor*) može se definirati kao osoba koja je osposobljena za pružanje usluga profesionalnog usmjeravanja. On pomaže ljudima istražiti, pratiti i postići vlastite ciljeve koji se odnose na karijerne i obrazovne mogućnosti (ELGPN, 2013.:26).

U ovom istraživanju savjetnicima za profesionalno usmjeravanje drže se ponajprije stručni suradnici zaduženi za profesionalno usmjeravanje u osnovnim i srednjim školama. Uz školskog psihologa ili pedagoga u nekim školama tu ulogu mogu preuzeti i stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila.

Iako je strateški i zakonodavni okvir za provedbu profesionalnog usmjeravanja bio predmet analiza na nacionalnoj ili transnacionalnoj razini, unutarnji kapaciteti školskih ustanova nisu razmatrani na sličan način. Ovo će se istraživanje baviti ponajprije unutarnjim kapacitetima osnovnoškolskih i srednjoškolskih obrazovnih institucija, pružajući tako uvid u postojeće stanje u školama. Pritom se polazi od iskustava stručnih suradnika u školama čija će perspektiva biti dodatno istražena analizom školskih dokumenata prema kojima škole organiziraju svoje aktivnosti (Godišnji plan i program rada, Školski kurikulum). Tako se nastoji utvrditi koliko su obrazovne ustanove uključile smjernice iz normativnih dokumenata u sadržaj školskih dokumenata. Da bi se istražili unutarnji kapaciteti škola za profesionalno usmjeravanje, razvijene su operativne definicije glavnih dimenzija koje će biti zastupljene u istraživanju i opisan je njihov međuodnos. Predstavljeni rezultati pokazuju kakvo je stanje u osnovnim i srednjim školama na kraju školske godine 2013./14., opisuju se njihovi mehanizmi provođenja profesionalnog usmjeravanja razrađeni prema konceptualnom nacrtu istraživanja (Prikazu 3.1.). Prikazana konceptualna skica dodatno je razrađena u metodološkom dijelu u kojem se opisuju upitnik primijenjen u sklopu istraživanja.

Prikaz 3.1. Konceptualna skica istraživanja – Unutarnji kapaciteti osnovnih i srednjih škola za profesionalno usmjeravanje

Za potrebe ovoga istraživanja razvijen je operacionalizacijski model koji objašnjava unutarnje kapacitete školskih institucija u dvije (među)povezane dimenzije: institucionalnu i organizacijsku. **Institucionalni kapaciteti** odnose se na sadržaj i funkcionalnost normativnog i strateškog okvira vezanog za profesionalno usmjeravanje, i u obliku usklađenosti školskih dokumenata s nacionalnim normativnim i strateškim okvirom, i u razini razvijenosti specifičnog (školskog) djelovanja u području profesionalnog usmjeravanja (primjerice postavljanje specifičnih ciljeva u godišnjim planovima i programima te postojanje specifičnih školskih strategija/planova usmjerenih profesionalnom usmjeravanju). Jednostavno rečeno, ova se dimenzija odnosi na stupanj u kojemu organizacija promišlja profesionalno usmjeravanje te mu pristupa na strukturiran način, utemeljen u širem normativno-strateškom okviru i njegovim specifičnim potrebama. Za razliku od institucionalnih kapaciteta koji su usmjereni na važnost koja se pridaje profesionalnom usmjeravanju, **organizacijski se kapaciteti** u okviru ovoga rada promatraju u mogućnostima škole da organizira kvalitetnu uslugu profesionalnog usmjeravanja te su razrađeni u tri sastavne dimenzije:

a) izvedbeni kapaciteti – ta se dimenzija odnosi na adekvatan broj stručnih savjetnika specifičnog obrazovnog profila s obzirom na veličinu škole i radno opterećenje stručnih suradnika. Kada je riječ o srednjim školama, to podrazumijeva i kapacitete za suradnju s poslodavcima u lokalnoj zajednici.

b) materijalni kapaciteti – odnose se na dostupnost materijala i alata relevantnih za kvalitetno pružanje usluge profesionalnog informiranja i savjetovanja – poput informacijsko-komunikacijskih alata, informativnih materijala i dijagnostičkih testova. Isto tako, ova dimenzija organizacijskih kapaciteta obuhvaća mogućnosti financiranja aktivnosti i alata koje pridonose kvalitetnom savjetovanju i kvaliteti ukupnog profesionalnog usmjeravanja.

c) profesionalni kapaciteti – ova vrsta kapaciteta usko je povezana s obrazovnim profilom i iskustvom stručnih suradnika u pružanju profesionalnog usmjeravanja u školskim ustanovama te njihovim potrebama za daljnjim stručnim usavršavanjem u području profesionalnog usmjeravanja.

4. KLJUČNI POJMOVI I DEFINICIJE

Cjeloživotno usmjeravanje (*Lifelong guidance*)

Širok raspon aktivnosti koje omogućuju građanima bilo koje dobi i u bilo kojem razdoblju njihova života određivanje vlastitih mogućnosti, kompetencija i interesa, donošenje odluka o obrazovanju, osposobljavanju/usavršavanju i upravljanju vlastitim životnim putem u učenju, poslu i drugim okolnostima u kojima se te mogućnosti i kompetencije uče i/ili upotrebljavaju.

Izvor: ELGPN, 2013.

Profesionalno usmjeravanje

Proces profesionalnog usmjeravanja obuhvaća procjenu sposobnosti, vještina i znanja (radi odabira obrazovnog programa, zapošljavanja ili upućivanja na profesionalnu rehabilitaciju) te unapređenje znanja i vještina upravljanja karijerom i aktivnog traženja posla na grupnim i individualnim savjetovanjima.

Izvor: HZZ, 2010.

Školsko savjetovanje/usmjeravanje (*Educational counselling/guidance*)

Pomoć pojedincu pri razmatranju njegovih obrazovnih pitanja/problema i iskustava – kako bi donio prikladne odluke vezane uz vlastito obrazovanje. Pojam se ponekad upotrebljava u opisu šireg raspona aktivnosti: primjerice, profesionalno savjetovanje učenika ili studenata o njihovu obrazovnom napretku, mogućnostima zapošljavanja ili o osobnim poteškoćama i strahovima.

Izvor: ELGPN, 2013.

Savjetnik za profesionalno usmjeravanje (*Guidance counsellor*)

Osoba koja je osposobljena za pružanje usluga profesionalnog usmjeravanja. Savjetnik za profesionalno usmjeravanje pomaže ljudima istražiti, pratiti i postići vlastite ciljeve koji se odnose na karijerne i obrazovne mogućnosti. U ovom se istraživanju savjetnicima za profesionalno usmjeravanje drže ponajprije stručni suradnici zaduženi za profesionalno informiranje i savjetovanje u osnovnim i srednjim školama. To su školski psiholog ili pedagog, no uz njih u praksi tu ulogu ponekad preuzimaju i stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskog profila. Međutim, nalazi istraživanja ukazuju na to kako u nekim školama nastavno osoblje ili ravnatelj mogu također preuzeti važniju ulogu u procesu profesionalnog usmjeravanja.

Izvor: ELGPN, 2013.

5. CILJEVI ISTRAŽIVANJA I METODOLOGIJA

5.1. OSNOVNI CILJ ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovoga istraživanja je prikupljanje kvantitativnih podataka o postojećim unutarnjim kapacitetima osnovnoškolskih i srednjoškolskih ustanova za provedbu školskoga profesionalnog usmjeravanja uz produbljanje njihova razumijevanja, služeći se kvalitativnim pristupom.

Specifični istraživački ciljevi:

- mapirati postojeće aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školskim ustanovama;
- mapirati moguća ograničenja za provedbu profesionalnog usmjeravanja u školskim ustanovama;
- utvrditi institucionalne i organizacijske kapacitete škola za provedbu profesionalnog usmjeravanja u školskim ustanovama.

5.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje kapaciteta osnovnih i srednjih škola za provedbu profesionalnog usmjeravanja osmišljeno je kao primijenjeno istraživanje namijenjeno donositeljima odluka i osobama koje se bave profesionalnim savjetovanjem u državnim i javnim službama. Metodološki okvir pritom će biti sekvencijalni multimetodski pristup (Cresswell, 2003).

Istraživanje se provodilo u dvije faze koje ujedno prate i različite istraživačke metodologije. Provođenju istraživanja u okviru Euroguidance mreže za podršku profesionalnom usmjeravanju prethodilo je kreiranje baze podataka pod nazivom EUROGUIDANCE baza savjetnika koja sadrži kontakte stručnih suradnika zaduženih za profesionalno usmjeravanje u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Ta je baza poslužila kao temelj kreiranja uzorka u kasnijim etapama istraživanja.

Prva se faza odnosi na izradu i primjenu anketnog upitnika, a o njegovu sadržaju konzultirani su stručnjaci s područja profesionalnog usmjeravanja i savjetnici iz škola – kako bi se osigurala relevantnost informacija. Inicijalna verzija upitnika modificirana je u konzultativnom procesu.

Druga se faza odnosi na analizu sadržaja relevantnih dokumenata osnovnih i srednjih škola čiji su stručni suradnici ispunili *online* upitnik. Analiza sadržaja provedena je na uzorku godišnjih planova i programa rada škole te školskih kurikuluma osnovnih i srednjih škola kako bi se

utvrdila zastupljenost sadržaja povezanih s profesionalnim usmjeravanjem u institucionalnim dokumentima osnovnih i srednjih škola.

5.3. STRUKTURA ANKETNOG UPITNIKA

Anketni upitnik sastoji se od indikatora koji se odnose na četiri dimenzije naznačene u uvodnome dijelu ovoga istraživanja s pomoću kojih se definiraju unutarnji kapaciteti obrazovnih ustanova za provedbu profesionalnog usmjeravanja: 1) institucionalni kapaciteti, 2) izvedbeni kapaciteti, 3) materijalni kapaciteti i 4) profesionalni kapaciteti savjetnika. Prema toj strukturi bit će prikazani i dobiveni rezultati.

5.3.1. INSTITUCIONALNI KAPACITETI

Definicija:

Institucionalni kapaciteti odnose se na sadržaj i funkcionalnost normativnog i strateškog okvira vezanog za profesionalno usmjeravanje, i u obliku usklađenosti školskih dokumenata s nacionalnim normativnim i strateškim okvirom, i u razini razvijenosti specifičnog (školskog) djelovanja u području profesionalnog usmjeravanja (primjerice postavljanje specifičnih ciljeva u godišnje planove i programe te postojanje specifičnih planova usmjerenih k profesionalnom usmjeravanju).

Indikatori:

- učestalost profesionalnog usmjeravanja (savjetovanja i informiranja);
- zastupljenost profesionalnog usmjeravanja u institucionalnim dokumentima
- važnost profesionalnog usmjeravanja prema drugim školskim aktivnostima;
- integriranost teme profesionalnog usmjeravanja u obrazovno-odgojne djelatnosti izvan redovnog programa.

Uz podatke prikupljene anketnim upitnikom institucionalni kapaciteti dodatno se analiziraju u sadržaju godišnjih planova i programa rada škole te školskih kurikuluma osnovnih i srednjih škola.

5.3.2. IZVEDBENI KAPACITETI

Definicija:

Izvedbeni kapaciteti odnose se na adekvatan broj stručnih savjetnika specifičnog obrazovnog profila i na radno opterećenje stručnih suradnika. Kada je riječ o srednjim školama, ova dimenzija podrazumijeva i kapacitete za suradnju s relevantnim dionicima iz lokalnog i nacionalnog okružja.

Indikatori:

- adekvatan broj stručnih suradnika s obzirom na veličinu škole;
- radno opterećenje stručnih suradnika;
- suradnja s relevantnim vanjskim dionicima.

5.3.3. MATERIJALNI KAPACITETI

Definicija:

Materijalni kapaciteti odnose se na dostupnost materijala i alata relevantnih za kvalitetno pružanje usluge profesionalnog informiranja i usmjeravanja, poput informacijsko-komunikacijskih alata, informativnih materijala i dijagnostičkih testova. Isto tako, ova dimenzija organizacijskih kapaciteta obuhvaća mogućnost financiranja aktivnosti i alata koji pridonose kvalitetnom savjetovanju i kvaliteti ukupnoga profesionalnog savjetovanja.

Indikatori:

- dostupnost i služenje alatima (računalne aplikacije, dijagnostički testovi i slično) i materijalima (publikacije, brošure, informativni letci i slično);
- dostupnost financijskih sredstava za materijale koji se mogu rabiti u aktivnostima profesionalnog usmjeravanja;
- dostupnost financijskih sredstava za stručno usavršavanje savjetnika.

5.3.4. PROFESIONALNI KAPACITETI

Definicija

Profesionalni kapaciteti usko su povezani s obrazovnim profilom i iskustvom stručnih suradnika u pružanju profesionalnog usmjeravanja u školskim ustanovama te njihovim potrebama za daljnjim stručnim usavršavanjem u profesionalnom usmjeravanju.

Indikatori:

- samoprocjena potreba savjetnika za stručnim usavršavanjem;
- samoprocjena vještina i znanja savjetnika za izvedbu profesionalnog usmjeravanja;
- obrazovni profil savjetnika.

5.4. UZORAK

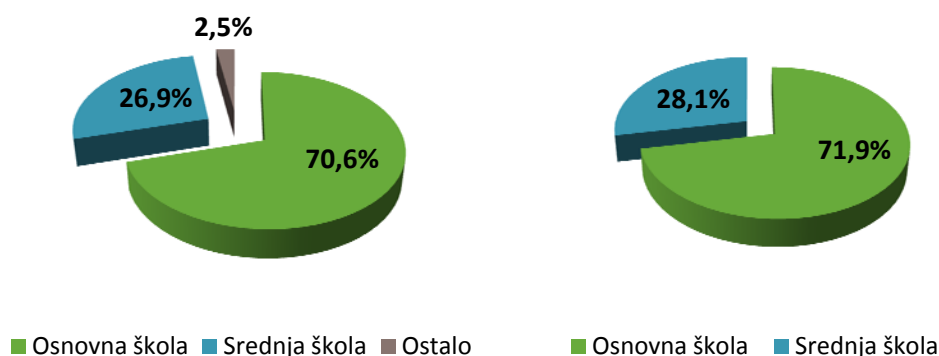
Kao što je već spomenuto, okvir za izbor ispitanika predstavljala je Euroguidance baza podataka stručnih savjetnika u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj. Euroguidance centar Hrvatska koji djeluje u okviru Agencije za mobilnost i programe EU u prosincu 2013. godine u elektroničkom je obliku uputio poziv za popunjavanje *online* obrasca svim osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj radi kreiranja baze savjetnika za profesionalno usmjeravanje. Od ukupnog broja od 1322 (osnovne i srednje) škole² u Hrvatskoj koje su se našle na popisu škola Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta kontakt-podatke savjetnika u bazu savjetnika unijelo je 788 škola. Konačna verzija upitnika poslana je svim savjetnicima iz formirane Euroguidance baze podataka. Zbog vremenskih ograničenja i efikasnosti u prikupljanju podataka primijenjena je *online* anketa koja se služila s *Lime Survey tool* u slobodnom pristupu. Odaziv ispitanika nastojao se osigurati slanjem dopisa od MZOS-a i AMPEU u kojemu je istaknuta važnost prikupljanja podataka. Prikupljanje podataka trajalo je mjesec dana (od 29. travnja do 29. svibnja) pri čemu je u razdoblju prikupljanja podataka poslan podsjetnik za popunjavanje upitnika. Kontrola uzorka osigurala se korištenjem tokena.

Popunjavanju upitnika pristupilo je **494** ispitanika. Nakon inicijalne provjere ispunjenosti upitnika iz analiza su isključeni oni u kojima je $\frac{3}{4}$ ili više ostalo prazno. Finalni uzorak okuplja **422** upitnika na kojima su primijenjeni daljnji statistički postupci.

5.4.1. ŠKOLE

Ispitanici dolaze iz **402** osnovne i srednje škole. Rezultati dvije klasifikacije nalaze se u Prikazu 5.1. Prva klasifikacija prikazuje škole prema podacima iz MZOS-a, odnosno podjelu u kojoj se uz osnovne i srednje škole prikazuje i kategorija ostalo koja se odnosi na centre za odgoj i obrazovanje i učeničke domove.

Prikaz 5.1. Tip škola u uzorku

² Ako jedna srednja škola obuhvaća nekoliko školskih jedinica različite vrste, npr. gimnaziju, tehničku, industrijsku i obrtničku školu, u popisu škola navedena je samo jedanput. Na popisu osnovnih škola nalaze se samo matične (ne i područne) škole.

Druga klasifikacija kreirana je na temelju odgovora ispitanika koji su sudjelovali u ispunjavanju ankete.³ Na toj se podjeli temelje analize prikazane u ovome izvještaju.

Generalizacija rezultata prikupljenih *online* anketom ograničena je metodom uzorkovanja. Raspon odstupanja udjela uzorka osnovnih škola po županijama varira +/-3%, a ukupan broj uključenih škola predstavlja reprezentativan uzorak uz pogrešku procjene od +/-4,7% pri razini pouzdanosti od 95% (Tablica 5.1.). Prema dobivenoj pogrešci procjene rezultati ispitanika iz osnovnih škola varirat će u rasponu od -4,7% do +4,7% rezultata ukupne populacije, odnosno razlika između uzorka i ukupne populacije bit će unutar 5% u 95% slučajeva.

Tablica 5.1. Raspodjela osnovnih škola prema županijama

ŽUPANIJA	RH		Uzorak OŠ		Razlika %
	N	%	N	%	
Grad Zagreb	120	13,5	31	10,7	-2,8
Zagrebačka	49	5,5	19	6,5	1,0
Krapinsko-zagorska	34	3,8	8	2,7	-1,1
Sisačko-moslavačka	35	3,9	15	5,2	1,3
Karlovačka	29	3,3	8	2,7	-0,6
Varaždinska	41	4,6	15	5,2	0,6
Koprivničko-križevačka	25	2,8	14	4,8	2,0
Bjelovarsko-bilogorska	27	3,0	7	2,4	-0,6
Primorsko-goranska	58	6,5	22	7,6	1,1
Ličko-senjska	15	1,7	3	1,0	-0,7
Virovitičko-podravska	17	1,9	5	1,7	-0,2
Požeško-slavonska	15	1,7	8	2,7	1,0
Brodsko-posavska	33	3,7	15	5,2	1,5
Zadarska	37	4,2	9	3,1	-1,1
Osječko-baranjska	70	7,9	32	11,0	3,1
Šibensko-kninska	23	2,6	7	2,4	-0,2
Vukovarsko-srijemska	54	6,1	13	4,5	-1,6
Splitsko-dalmatinska	95	10,7	29	10,0	-0,7
Istarska	48	5,4	11	3,8	-1,6
Dubrovačko-neretvanska	31	3,5	6	2,1	-1,4
Međimurska	31	3,5	12	4,1	0,6
UKUPNO	887	100,0	289	100,0	-

³ Raspoređivanje u OŠ ili SŠ temelji se na izjavama ispitanika u kojem tipu škole rade.

Raspon odstupanja udjela uzorka srednjih škola po županijama varira od -6,1% do 3,2%, a ukupan broj uključenih škola predstavlja reprezentativan uzorak uz pogrešku procjene od +/- 7,8% pri razini pouzdanosti od 95% (Tablica 5.2.). Nešto veća pogreška procjene uzorka kod ispitanika srednjih škola pokazuje da će vrijednost dobivena rezultata na uzorku biti u rasponu od +/-7,8% vrijednosti rezultata ukupne populacije u 95% slučajeva.

Iz Tablica 5.1. i 5.2. vidljivo je da je udio osnovnih i srednjih škola iz Grada Zagreba podzastupljen (3-4%) što je odraz neočekivano malog broja stručnih suradnika koji su prvotno ispunili *online* Euroguidance obrazac i time bili uključeni u bazu. Najveće odstupanje dobiveno je u odazivu srednjoškolskih stručnih suradnika u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Tablica 5.2. Raspodjela srednjih škola prema županijama

ŽUPANIJA	RH		Uzorak SŠ		Razlika %
	N	%	N	%	
Grad Zagreb	78	19,2	17	15,0	-4,2
Zagrebačka	14	3,4	4	3,5	0,1
Krapinsko-zagorska	10	2,5	6	5,3	2,8
Sisačko-moslavačka	14	3,4	6	5,3	1,9
Karlovačka	14	3,4	6	5,3	1,9
Varaždinska	16	3,9	8	7,1	3,2
Koprivničko-križevačka	8	2,0	2	1,8	-0,2
Bjelovarsko-bilogorska	13	3,2	6	5,3	2,1
Primorsko-goranska	33	8,1	7	6,2	-1,9
Ličko-senjska	5	1,2	1	0,9	-0,3
Virovitičko-podravska	9	2,2	6	5,3	3,1
Požeško-slavonska	7	1,7	5	4,4	2,7
Brodsko-posavska	11	2,7	6	5,3	2,6
Zadarska	20	4,9	4	3,5	-1,4
Osječko-baranjska	29	7,1	11	9,7	2,6
Šibensko-kninska	13	3,2	0	0,0	-3,2
Vukovarsko-srijemska	15	3,7	1	0,9	-2,8
Splitsko-dalmatinska	50	12,3	7	6,2	-6,1
Istarska	24	5,9	5	4,4	-1,5
Dubrovačko-neretvanska	16	3,9	3	2,7	-1,2
Međimurska	7	1,7	2	1,8	0,1
UKUPNO	406	100,0	113	100,0	-

Od ukupnog broja osnovnih škola 97% je redovitih osnovnih škola, a 8 ih je klasificirano kao škole za djecu i mladež s teškoćama u razvoju (2,8%)⁴. S druge strane, od ukupnog broja škola jedna se škola definira kao škola vjerskih zajednica, a ukupno ih je pet na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Tablica 5.3.). Te se dvije odrednice ne odnose na osnovnu klasifikaciju na redovite osnovne škole i posebne škole pri čemu su sve navedene vjerske i nacionalnomanjinske osnovne škole definirane kao redovite osnovne škole.

Tablica 5.3. Raspodjela osnovnih škola prema tipu

Tip osnovne škole	N	%
Redovita osnovna škola	281	97,2
Škola za djecu i mladež s teškoćama u razvoju	8	2,8
Škola vjerskih zajednica	1	0,3
Škola na jeziku nacionalnih manjina	5	1,7

Srednje škole dodatno su definirane prema programima koji se u njima izvode. Važno je napomenuti da se u okviru jedne srednje škole može izvoditi nekoliko školskih programa, tako da udjeli u Tablici 5.4. ne čine ukupnih 100%. U najvećem broju srednjih škola izvode se strukovni četverogodišnji programi (57%) i gimnazijski programi (52%). Najrjeđi zastupljeni programi u uzorkovanim srednjim školama su umjetnički (10%) i programi za mladež s teškoćama u razvoju (12,6%), a trogodišnji strukovni programi (industrijski i obrtnički) zastupljeni su u udjelu od 44,5%.

Tablica 5.4. Programi koji se izvode u uzorkovanim srednjim školama

Školski programi	N	%
Gimnazijski	62	52,1
Tehnički i srodni četverogodišnji programi	68	57,1
Umjetnički programi	12	10,1
Trogodišnji strukovni programi (industrijski i obrtnički)	53	44,5
Programi za mladež s teškoćama u razvoju	15	12,6

⁴ Prema definicijama Državnog zavoda za statistiku, osnovno obrazovanje djece i mladeži s teškoćama u razvoju provodi se u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja i u osnovnim školama u posebnim obrazovnim skupinama ili razrednim odjelima prema programima prilagođenim njihovim posebnim potrebama. Djeca s teškoćama u razvoju mogu školu pohađati do 21. godine života. Srednje obrazovanje mladeži s teškoćama u razvoju organizirano je uz primjenu individualnog pristupa u posebnim razrednim odjelima ili u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja. (DZS, 2013: 482)

5.4.2. ISPITANICI

Rezultati i opis osnovnih demografskih karakteristika ispitanika (dakle, na individualnoj razini) prikazuju se u nastavku teksta, odvojeno za osnovne i srednje škole. Spolna struktura (Tablica 5.5.) pokazuje da u oba tipa škola znatno veći udio ispitanika zaposlenih na školskim suradničkim radnim mjestima čine žene. Na razini cijelog upitnika ispitanice čine 90% uzorka.

Tablica 5.5. Spolna struktura uzorka

SPOL	Osnovne škole		Srednje škole		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%*
Muški	34	11,2	9	7,6	43	10,3
Ženski	265	87,5	109	91,6	374	89,7

Prema dobnoj strukturi najveći je udio ispitanika u kategoriji 31 – 45 godina. Općenito su najmanje zastupljeni najstariji ispitanici, a u oba su tipa škola najmlađi i ispitanici između 46 i 55 godina starosti prilično ujednačeni (Tablica 5.6.).

Tablica 5.6. Dobna struktura uzorka

DOB	Osnovne škole		Srednje škole		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
Do 30 godina	78	25,7	29	24,4	107	25,7
31-45 godina	112	37,0	51	42,9	163	39,1
46-55 godina	92	30,4	29	24,4	121	29,0
56-65 godina	17	5,6	9	7,6	26	6,2

Obrazovna struktura ispitanika provjerena je s pomoću dvije varijable (Tablica 5.7.) – ovisno o razdoblju završetka obrazovnog procesa. Tako je u bolonjskom razdoblju obrazovanje završilo 119 ispitanika – zaposlenika osnovnih škola i 50 ispitanika iz srednjih škola pri čemu su i jedni i drugi u najvećem udjelu završili diplomski sveučilišni studij. Ispitanici koji su svoj obrazovni status stekli prema predbolonjskom programu (k njih ujedno ima i više u oba poduzorka) u najvećem su udjelu od gotovo 90% također završili diplomski sveučilišni studij.

Tablica 5.7. Stupanj obrazovanja ispitanika

Bolonjski programi	Osnovne škole (N=119)		Srednje škole (N=50)		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
Stručni studij	1	0,8	-	-	1	0,6
Diplomski sveučilišni studij	109	91,6	44	88,0	153	90,5
Specijalistički diplomski stručni studij	1	0,8	-	-	1	0,6
Poslijediplomski specijalistički studij	4	3,4	2	4,0	6	3,6
Poslijediplomski studij	4	3,4	4	8,0	8	4,7

Predbolonjski programi	Osnovne škole (N=190)		Srednje škole (N=75)		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
Diplomski stručni studij	8	4,2	4	5,3	12	4,5
Diplomski sveučilišni studij	169	88,9	64	85,3	233	87,9
Magisterij	13	6,8	6	8,0	19	7,2
Doktorat	0	0	1	1,3	1	0,4

Posljednja dva indikatora kojima se opisuje uzorak jesu stečeno zvanje i godine staža u školi (Tablice 5.8. i 5.9.). Prema zvanju ispitanici oba tipa škola u najvećim se udjelima svrstavaju u školske pedagoge⁵, iako ih u osnovnim školama ima za 10% više. Obrnuta situacija je sa školskim psiholozima koji su u većem udjelu za 10% zastupljeni u srednjim školama. Podjednako rijetko upitnik su ispunjavali edukacijski rehabilitatori i socijalni pedagozi pri čemu su neki ispitanici dodatno navodili još da su logopedi, defektolozi ili pak knjižničari, a ukupno ih je 14 navelo da su profesori pedagogije.

Prema radnom stažu ispitanici iz osnovnih škola u prosjeku rade nešto duže u školi (u prosjeku 17 godina) od ispitanika iz srednjih škola (u prosjeku 14 godina radnog staža u školi). Ako se pogleda prema kategoriziranim godinama, u najvećem su udjelu prisutni ispitanici s 5 – 14 godina radnog staža. Također se ističe podjednak udio ispitanika iz osnovnih škola s radnim stažem u rasponu do 5 godina, 15 – 24 i 25 – 34 godina, a u srednjoškolskom su uzorku podjednako zastupljeni ispitanici s do 5 godina radog staža i oni s 15 – 24 godine radnog staža. Udio ispitanika s najdužim stažem izraženiji je u srednjim (5%) nego u osnovnim školama (0,7%).

⁵ Iako su sva zvanja u ovome izvještaju prikazana rodno u muškom obliku, podrazumijevamo da su u svakom od njih ravnopravno zastupljene pripadnice ženskoga spola.

Tablica 5.8. Stečeno zvanje ispitanika

ZVANJE	Osnovne škole		Srednje škole		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
Školski psiholog	74	24,4	41	34,5	115	29,4
Školski pedagog	192	63,4	65	54,6	257	65,7
Edukacijski rehabilitator	8	2,6	1	0,8	9	2,3
Socijalni pedagog	8	2,6	2	1,7	10	2,6

Tablica 5.9. Radni staž ispitanika u školi

RADNI STAŽ U ŠKOLI	Osnovne škole		Srednje škole		Ukupno	
	N	%	N	%	N	%
Do 5 godina	57	18,8	28	23,5	85	20,5
5 – 14 godina	120	39,6	44	37,0	164	39,6
15 – 24 godine	61	20,1	25	21,0	86	20,8
25 – 34 godine	56	18,5	15	12,6	71	17,1
35 i više godina	2	0,7	6	5,0	8	1,9

5.4.3. ŠKOLSKI DOKUMENTI

Prije spomenuta analiza sadržaja izvedena je na dokumentima osnovnih i srednjih škola objavljenima na mrežnim stranicama odabranih uzorkovanih škola. Na mrežnim stranicama škola ponajprije su se tražili godišnji plan i program rada škole (u nastavku: GPPRS) kojim se, sukladno Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, utvrđuje mjesto, vrijeme, način i izvršitelji poslova, a sadrži u pravilu: podatke o uvjetima rada; podatke o izvršiteljima poslova; godišnji kalendar rada; podatke o dnevnoj i tjednoj organizaciji rada; tjedni i godišnji broj sati po razredima i oblicima odgojno-obrazovnog rada; planove rada ravnatelja, učitelja, odnosno nastavnika te stručnih suradnika; planove rada školskog odbora i stručnih tijela; plan stručnog osposobljavanja i usavršavanja u skladu s potrebama škole; podatke o ostalim aktivnostima u funkciji odgojno-obrazovnog rada i poslovanja školske ustanove. Godišnji plan i program rada donosi se na osnovi nastavnog plana i programa i školskog kurikuluma, a donosi ga školski odbor. Za školske ustanove koje na mrežnim stranicama nisu imale objavljen godišnji plan i program rada škole, analiza je proširena na školski kurikulum. Relevantni sadržaji o radu stručnih suradnika, poput planiranih radnih zadataka i alociranog vremena za profesionalno usmjeravanje, izravnije su opisani u GPPRS-u nego u školskom kurikulumu. Ipak, školski su

kurikulumi sadržavali informacije o aktivnostima, programima ili projektima koji se planiraju kratkoročno ili srednjoročno provesti na razini škole te podatke o njihovim nositeljima i odgovornostima za njihovu realizaciju, pa je analizom sadržaja bilo moguće detektirati područja relevantna za predmet istraživanja. Valja istaknuti kako je u nekim školama kao sastavni dio školskih kurikuluma pronađen istovjetan ili sličan obrazac kao za plan i program rada škole.

Uzorak škola čiji su dokumenti pregledani odabran je metodom slučajnog odabira (s pomoću opcije u alatu *Data Analysis* koja služi za generiranje slučajno odabranih jedinica) iz popisa škola koje su popunile anketni upitnik. Za svaku odabranu školu pregledan je jedan dokument. S obzirom na to da su anketni upitnik popunili savjetnici iz 402 škole, uz interval pouzdanosti od 95% određena je veličina uzorka od 197 škola čiji su dokumenti podvrgnuti analizi.

Uzorak od 197 škola odabranih za analizu podijeljen je prema tipu škole:

- 51 škola slučajno je odabrana iz popisa srednjih škola koje su pristupile popunjavanju upitnika
- 146 škola odabrano je iz popisa osnovnih škola koje su pristupile popunjavanju upitnika.

Prvotno je na mrežnim stranicama škola potražen godišnji plan i program rada škole koji je pronađen na 84 školske mrežne stranice. Budući da za 113 škola nije pronađen GPPRS, odlučeno je da se pregled dokumenata proširi na školski kurikulum (u nastavku: ŠK) te da za škole koje nemaju dostupan GPPRS analiza bude provedena na školskom kurikulumu. S proširenom pretragom dokumenata sastavljen je uzorak za pregled dokumenata iz 132 škole (Tablica 5.10.). Za 65 škola na mrežnim stranicama nije pronađen GPPRS ni ŠK.

Tablica 5.10. Broj analiziranih dokumenata prema tipu škole

Tip škole)	Godišnji plan i program rada škole	Školski kurikulum	Broj dokumenata na kojima je provedena analiza	Odabranih škola* (N)
Osnovna škola	63	40	103	146
Srednje škole	21	8	29	51
<i>Gimnazija</i>	5	1	6	
<i>Strukovne škole</i>	11	5	16	
<i>Mješovite srednje škole</i>	5	2	7	
Ukupno	84	48	132	197

*Podatak se odnosi na ukupan broj škola odabranih u uzorak

Od odabranih škola 67% na mrežnim stranicama ima dostupan ili godišnji plan i program rada škole ili školski kurikulum, a 33% pregledanih mrežnih stranica nema dostupan niti jedan dokument. Osnovne škole češće imaju objavljene školske dokumente na mrežnim stranicama nego srednje škole.

5.5. STATISTIČKE METODE I POSTUPCI

S obzirom na to da su u istraživanju kombinirane dvije metode prikupljanja podataka (kvalitativni i kvantitativni pristup), dobiveni su podaci – ovisno o tome jesu li otvorenog ili zatvorenog tipa – analizirani odgovarajućim programskim alatima i statističkim analizama. Upitnikom prikupljena pitanja zatvorenog tipa podvrgnuta su daljnjoj statističkoj obradi, a odgovori na pitanja otvorenog tipa, čija je svrha produbljivanje podataka prikupljenih s pomoću zatvorenih pitanja, obrađeni su s pomoću kvalitativne metode (kodiranje i kategorizacija odgovora).

U obradama kvantitativnih podataka u programskom paketu SPSS⁶ koristile su se univarijatne (deskripcije indikatora upotrebljivanih u upitniku) i bivarijatne analize (korelacijska analiza, t-test, ANOVA) kojima se ispituju odnosi i veze između indikatora, dodatno povezani s odabranim karakteristikama ispitanika, na temelju kojih se bolje vidi trenutačno stanje u području profesionalnog usmjeravanja u osnovnim i srednjim školama.

Analiza podataka uključuje i analizu odgovora na otvorena pitanja koja su kodirana metodom otvorenog kodiranja u programu MaxQDA i nakon čega su razvijene deskriptivne kategorije. Služeći se pristupom izgradnje kategorija od početka, cilj je mapirati potencijalna ograničenja za kvalitetnu provedbu profesionalnog usmjeravanja iz perspektive savjetnika.

Analizom sadržaja mapirana je zastupljenost sadržaja povezanih s profesionalnim usmjeravanjem u školskim dokumentima pri čemu se kategorizacijom nastojalo detektirati dominantne ciljeve profesionalnog usmjeravanja te metode implementacije. Pregled je ponajprije obuhvaćao godišnje planove i programe rada iz 2013./14. i školski kurikulum 2013./14. jer prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi ti dokumenti određuju temelje za rad škole.

⁶ *Statistical Package for the Social Sciences* (analitički softver kompanije IBM SPSS).

6. REZULTATI

Dio izvještaja u kojem su izneseni rezultati slijedi strukturu već opisanih dimenzija i kapaciteta osnovnih i srednjih škola za profesionalno usmjeravanje. Analize i rezultati koji se prikazuju navode se odvojeno za ispitanike iz osnovne (N=303) i srednje škole (N=119).⁷ U okviru prvoga dijela ovog poglavlja – analize institucionalnih kapaciteta – uz rezultate anketnog upitnika prikazuju se i rezultati analize sadržaja dokumenata godišnjih planova i programa rada škole i školskih kurikuluma koja je obavljena u drugoj etapi istraživanja.

6.1. INSTITUCIONALNI KAPACITETI

Kapaciteti profesionalnog usmjeravanja, odnosno informiranja i savjetovanja koji utječu na važnost i značenje koji se pridaju profesionalnom usmjeravanju u ustanovi okupljeni su pod institucionalnom dimenzijom. Ti se kapaciteti ogledaju u aktivnostima i vremenu koje je predviđeno za profesionalno usmjeravanje u godišnjem planu i programu rada (što će dodatno biti prikazano u rezultatima analize sadržaja), integriranosti te teme u školske dokumente i u praksama provedbe aktivnosti profesionalnog informiranja i savjetovanja u školama razvidnim u rezultatima anketnog upitnika.

U nastavku se najprije prikazuju rezultati analize sadržaja kako bi se vidjela formalna zastupljenost aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školskim dokumentima. Ti se podaci kompariraju s rezultatima anketnog upitnika koji govore o zastupljenosti tih aktivnosti u školama prema iskazima stručnih suradnika.

6.1.1. TEMATSKA ZASTUPLJENOST PROFESIONALNOGA USMEJRAVANJA U ŠKOLSKIM DOKUMENTIMA

Analiza sadržaja provedena je na dokumentima škola koje su sudjelovale u popunjavanju *online* upitnika. Rezultati pokazuju da u ukupno 69,7% škola objavljeni dokumenti sadrže relevantne informacije o profesionalnom usmjeravanju, a 30,3% škola u okviru objavljenih dokumenata nema nikakve sadržaje povezane s profesionalnim usmjeravanjem. Pritom valja napomenuti kako čak 52 osnovne škole i 69 srednjih škola u dokumentima nisu imale sadržaje vezane s profesionalnim usmjeravanjem. Dio škola (24 osnovne i 9 srednjih) navodi kao dio godišnjeg plana i kurikuluma profesionalnu orijentaciju, usmjeravanje i informiranje, no nisu istaknute konkretne aktivnosti koje će se provesti s tom namjerom niti specifični ciljevi

⁷ U svim su grafičkim prikazima rezultati ispitanika iz osnovnih škola prikazani zelenom bojom, a ispitanika iz srednjih škola plavom.

planiranih aktivnosti što ukazuje ponajprije na nedostatnu definiranost namjena i ciljeva profesionalnog usmjeravanja u školskim dokumentima. Iako dio škola u svojim dokumentima ne navodi sadržaje vezane s profesionalnim usmjeravanjem, moguće je da te aktivnosti nisu prikazane kao izdvojena stavka u dokumentu, ali se odvijaju u okviru neposrednog rada s učenicima, nastavnicima i roditeljima. Međutim, taj nalaz može indikativno ukazati na važnost koja se pridaje aktivnostima profesionalnog usmjeravanja na razini obrazovne ustanove pri planiranju aktivnosti.

Očekivano, sadržaj vezan s profesionalnim informiranjem i savjetovanjem u većoj je mjeri zastupljen u godišnjim programima i planovima rada (89,3% pregledanih dokumenata), nego u školskim kurikulumima (35,4% pregledanih dokumenata). Ta razlika u zastupljenosti sadržaja proizlazi, između ostaloga, iz toga što su u GPPRS detaljnije opisani radni zadaci stručnih suradnika među kojima su istaknute i aktivnosti profesionalnog usmjeravanja. U školskom kurikulumu rjeđe se navode aktivnosti i planovi za koje su mjerodavni i stručni suradnici.

Tablica 6.1. Zastupljenost sadržaja vezanih s profesionalnim usmjeravanjem u dokumentima škola

Zastupljenost teme profesionalnog usmjeravanja u dokumentu	Broj godišnjih planova i programa rada škole (N=84)	% ukupnog broja dokumenata
Ne	9	10,7%
Da	75	89,3%
Ukupno GPPRS	84	100,0%

Zastupljenost teme profesionalnog usmjeravanja u dokumentu	Broj školskih kurikulumuma (N=48)	% ukupnog broja dokumenata
Ne	31	64,6%
Da	17	35,4%
Ukupno ŠK	48	100,0%

Osim toga, rezultati analize sadržaja ukazuju na to da postoje veće varijacije između škola u vremenu koje planiraju posvetiti aktivnostima profesionalnog usmjeravanja. Jedan dio osnovnih i srednjih škola ne navodi aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u svojim školskim dokumentima, točnije, ne spominje se eksplicitno namjera provedbe aktivnosti tog usmjeravanja i/ili informiranja učenika, roditelja niti suradnja s nastavnicima i vanjskim dionicima.

Čak 63,1% škola (N=53) ne navodi broj sati koje planiraju posvetiti profesionalnom informiranju i savjetovanju u školama kao zasebnu stavku u GPPRS. Tablica 6.2. prikazuje one

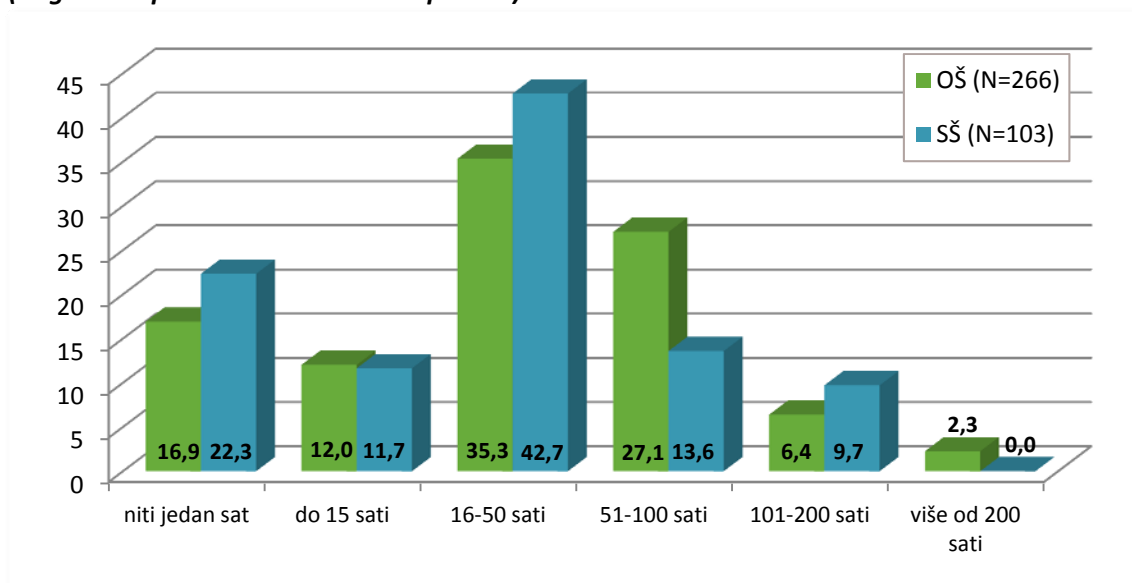
škole koje su u školskim dokumentima istaknule broj sati za aktivnosti profesionalnog usmjeravanja (36,9% ukupnog broja škola kojima je analiziran GPPRS). Među školama koje su navele planiran broj sati postoje značajne amplitude u planiranom vremenu, pa je zamjetan velik raspon između najmanje ukupne navedene vrijednosti (4 sata na godinu) i najveće ukupne vrijednosti za školu (490 sati na godinu). Prosječan broj sati koje škole na godišnjoj bazi planiraju posvetiti aktivnostima profesionalnog informiranja i savjetovanja je 93,5 (N=31).

Tablica 6.2. Broj sati predviđenih za profesionalno usmjeravanje

	Broj sati planiran za aktivnosti profesionalnog usmjeravanja
Prosječan broj sati	93,51
Najčešća vrijednost	40
Najmanji broj sati	4
Maksimalan broj sati	490
Broj škola koje navode broj predviđenih sati	31

Aspekt zastupljenosti profesionalnog usmjeravanja u godišnjem planu i programu prema odgovorima iz upitnika prikazuje se u obliku fonda sati dodijeljenog aktivnostima profesionalnog usmjeravanja u školama. Podaci indikatora upotrebljavanog u upitniku nalaze se u Prikazu 6.1. Ispitanici osnovnih škola navode prosječno 49 sati godišnje za aktivnosti profesionalnog informiranja i savjetovanja, a u srednjim je školama tome dodijeljen u prosjeku 41 sat godišnje. Ti podaci odgovaraju i kategorijama prikazanim u grafu prema čemu je u oba tipa škola za profesionalno usmjeravanje dodijeljeno u najvećem udjelu između 16 i 50 sati godišnje. Velik udio ispitanika navodi da u GPPRS-u njihove ustanove u tekućoj godini profesionalnom usmjeravanju nije dodijeljen niti jedan sat što odgovara nalazima analize sadržaja, no ipak, to ne znači da se u tim školama aktivnosti profesionalnog usmjeravanja uopće ne izvode – što je predstavljeno u dijelu rezultata analize sadržaja. Važno je istaknuti da se u gotovo 10% osnovnih i srednjih škola navodi više od 100 sati u jednoj godini namijenjenih profesionalnom usmjeravanju.

Taj nalaz ne začuđuje jer se školama ne propisuje opseg aktivnosti vezanih s profesionalnim informiranjem i savjetovanjem, pa tako one mogu opseg i aktivnosti profesionalnog informiranja prilagoditi vlastitim kapacitetima. Rezultati analize ujedno ukazuju na to da se u nekim školama veći naglasak stavlja na aktivnosti vezane s profesionalnim informiranjem i savjetovanjem učenika te da su nastavnici i ravnatelji također angažirani u tom procesu iako nisu direktni pružatelji usluga tog usmjeravanja.

Prikaz 6.1. Zastupljenost profesionalnog usmjeravanja u godišnjem planu i programu (odgovori ispitanika u anketnom upitniku)

Rezultati prikazani u Tablici 6.3. pokazuju da je u dokumentima osnovnih škola kao namjena aktivnosti profesionalnog usmjeravanja najčešće istaknuto informiranje o obrazovnim i karijernim mogućnostima (88%), a zatim slijedi profesionalno savjetovanje osjetljivih skupina (39%). U srednjim školama najčešće je zastupljeno informiranje o nastavku obrazovanja (N=13) te razvoj vještina (N=8). Tematske jedinice koje se obrađuju u okviru profesionalnog usmjeravanja, upotrebljavane kao kategorije u analizi sadržaja detaljnije su opisane u Okviru 5.1.

Tablica 6.3. Namjena aktivnosti profesionalnog usmjeravanja

Tip škole	Olakšavanje donošenja odluke o odabiru zanimanja/nastavku obraz. (N=10)	Profesionalno informiranje i savjetovanje osjetljivih skupina (N=45)	Ispitivanje individualnih obrazovnih namjera/interesa (N=12)	Informiranje o obraz. i karijernim mogućnostima (N=105)	Razvoj vještina (N=11)	Ne-definirano (N=34)	Bez sadržaja (N=75)
Osnovne škole N (%)*	7 (6,7)	41 (39,0)	9 (8,0)	92 (88,0)	6 (6,0)	25 (24,0)	55 (52,0)
Srednje škole N (%)	3 (10,3)	4 (14,0)	3 (10,3)	13 (45,0)	8 (27,0)	9 (31,0)	20 (69,0)
<i>Gimnazije (N)</i>	2	0	1	2	2	1	4
<i>Mješovite škole (N)</i>	1	0	1	4	5	1	4
<i>Strukovne škole (N)</i>	0	4	1	7	1	7	12

*N označava broj dokumenata u kojemu je pronađen sadržaj, a % označava udio u ukupnom broju škola koje su imale validne dokumente

Okvir 6.1. Definicije kategorija (tematskih jedinica) upotrebljivanih u analizi sadržaja

DESKRIPTIVAN OPIS KATEGORIJA ANALIZE SADRŽAJA

Olakšavanje donošenja odluke o odabiru zanimanja/nastavku obrazovanja – kategorija uključuje segmente teksta koji ukazuju na to da je cilj aktivnosti učenicima i roditeljima olakšati donošenje odluke o nastavku obrazovanja ili izboru zanimanja što uključuje savjetovanje neodlučnih učenika koji su zatražili stručnu pomoć, iskustveno učenje ili radionice radi olakšavanja donošenja odluke te provedbu upitnika koji pridonose donošenju odluka.

Profesionalno usmjeravanje i savjetovanje osjetljivih skupina – kategorija uključuje segmente teksta koji ukazuju na to da je pružanje pomoći skupinama učenika koji se nalaze u nepovoljnom položaju prema modelu profesionalnog usmjeravanja koji naglasak stavlja na „rane intervencije”, s obzirom na to da ova skupina učenika ima potrebu za dodatnom stručnom pomoći. Kao osjetljive skupine u tekstovima školskih dokumenata istaknute su osobe s raznim oblicima zdravstvenih poteškoća (psihičke i kronične fizičke bolesti), osobe u nepovoljnom socijalnom položaju, učenici koji žive u teškim obiteljskim prilikama, osobe s teškoćama u razvoju, učenju i ponašanju. Aktivnosti koje se provode s navedenom namjenom uključuju psihološku, medicinsku, obrazovnu i drugu obradu i praćenje učenika s pomoću suradnje školskih stručnih suradnika s liječnicima školske medicine i savjetnicima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje te konzultativan rad s roditeljima.

Ispitivanje individualnih obrazovnih namjera i interesa – kategorija uključuje segmente teksta koji ukazuju na to da je namjena aktivnosti ispitivanje individualnih obrazovnih namjera. U školskim dokumentima ističe se anketiranje učenika radi upoznavanja njihovih profesionalnih želja/interesa. Ispitivanje učenika obično se odnosi na provedbu Ankete o profesionalnim namjerama učenika osnovnih i srednjih škola na temelju koje stručni tim škole i Zavoda definira ciljne skupine kojima su potrebne specifične usluge profesionalnog usmjeravanja.

Informiranje o obrazovnim i karijernim mogućnostima – kategorija uključuje segmente teksta koji ukazuju na to kako je namjena aktivnosti profesionalno informiranje, najprije usmjereno upoznavanju učenika s mogućnostima nastavka obrazovanja ili izbora zanimanja, ili prelaska iz srednje škole na fakultet. Najveći broj aktivnosti s tom namjenom usmjeren je informiranju o mogućnostima za nastavak obrazovanja (predstavljanje škola ili fakulteta) te upoznavanju kriterija i elemenata upisa u srednje škole ili fakultet što, između ostaloga, uključuje informiranje o državnoj maturi i postupku e-upisa, a u najmanjoj je mjeri zastupljeno informiranje o tržištu rada i mogućnostima zapošljavanja.

Razvoj vještina – kategorija uključuje segmente teksta koji ukazuju na to da je namjena aktivnosti razvoj vještina učenika važnih za posao i obrazovanje. Pregledani dokumenti sadrže aktivnosti za osposobljavanje za pronalazak posla, osmišljavanje slobodnog vremena, razvoj radnih navika, vještine postavljanja ciljeva i donošenja odluka, vještine istraživanja obrazovnih i karijernih mogućnosti preko interneta te stjecanje znanja o sebi.

Učestalost pojave tematskih jedinica u dokumentima prikazana je brojem kodiranih segmenata (Tablica 6.4.) pri čemu se također ističe to da se najčešće spominje namjena informiranja ili upoznavanja učenika s mogućnostima nastavka obrazovanja, a zatim slijede profesionalno informiranje i savjetovanje osjetljivih skupina, olakšavanje donošenja odluka o nastavku obrazovanja (odabiru zanimanja) te, u manjoj mjeri, razvoj vještina i ispitivanje obrazovnih namjera i interesa. Detaljniji opisi upotrebljivanih kategorija nalaze se u Okviru 6.1.

Tablica 6.4. Broj i udio kodiranih segmenata

	Olakšavanje donošenja odluke o odabiru zanimanja/nastavku obraz. (N=10)*	Profesionalno informiranje i savjetovanje osjetljivih skupina (N=45)	Ispitivanje individualnih obrazovnih namjera/interesa (N=12)	Informiranje o obraz. i karijnim mogućnostima (N=105)	Razvoj vještina (N=11)
Broj kodiranih segmenata	11	45	14	108	24

*broj dokumenata

Rezultati analize sadržaja školskih dokumenata i upitnika u velikoj se mjeri poklapaju i upućuju na to kako na razini obrazovnih institucija u aktivnostima i ciljevima profesionalnog usmjeravanja postoji snažan naglasak na olakšavanje prelaska na viši stupanj obrazovanja, odnosno informiranje o obrazovnim mogućnostima i olakšavanje donošenja odluke. Drugi važan aspekt profesionalnog usmjeravanja u školama uključuje pružanje savjetodavne i stručne pomoći osjetljivim skupinama učenika u suradnji s vanjskim dionicima (HZZ, školska medicina). Takav je pristup u skladu s modelom profesionalnog usmjeravanja čiji je cilj omogućiti dostupnost informacija širokom krugu osoba kako bi mogle informirano izabrati te implementaciju mjera „rane intervencije” s osjetljivim skupinama kojima se pristupa individualiziranim tretmanom.

Ovdje je važno istaknuti da se u školama koje u svojim dokumentima ne navode planove i aktivnosti profesionalnog umjeravanja te aktivnosti ipak izvode (Tablice 9.1. i 9.2. u Prilogu). Uzorak ispitanika je premali da bi se zaključci primijenili na cijelu populaciju, no rezultati su ipak indikativni te upućuju na provođenje određenih vrsta aktivnosti, iako one nisu obuhvaćene ni godišnjim planom i programom niti školskim kurikulumima.

Drugi aspekt analize sadržaja usmjeren je na metode profesionalnog usmjeravanja istaknute u školskim dokumentima (Tablica 6.5.). One se mogu podijeliti na individualne savjetodavne razgovore i grupno informiranje i usmjeravanje. Metode rada s učenicima i roditeljima klasificirane u grupne oblike informiranja i savjetovanja prevladavaju u osnovnim i srednjim školama. Individualni razgovori često se provode s učenicima iz osjetljivih skupina, neodlučnim učenicima te roditeljima. Valja istaknuti kako su samo dvije škole istaknule aktivnosti povezane s darovitom djecom.

Tablica 6.5. Metode profesionalnog usmjeravanja

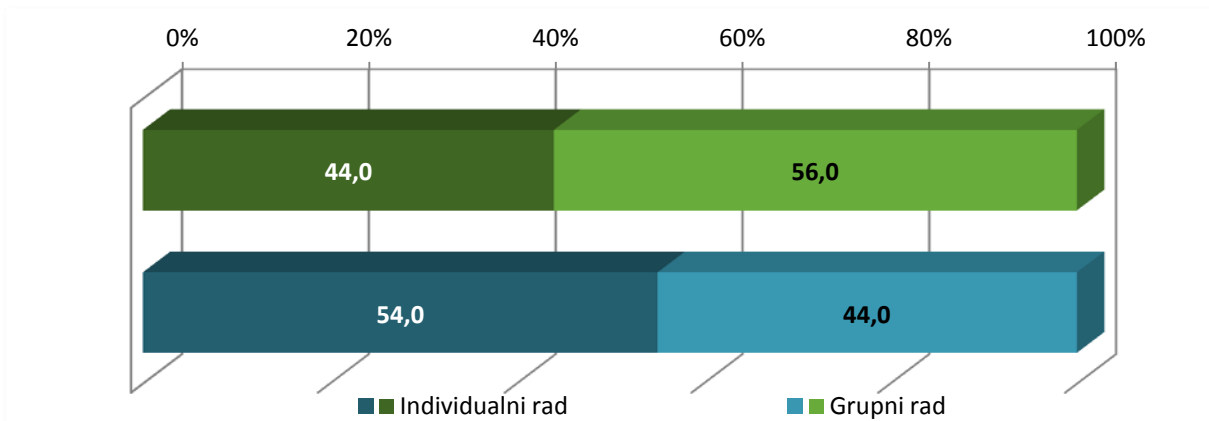
Metoda (br. kodiranih segmenata)	Osnovne škole (N=104)	Srednje škole (N=29)	Ukupno
Individualni razgovori	37	11	48
Grupno usmjeravanje i informiranje	166	38	204
Projektne aktivnosti s ciljem profesionalnog usmjeravanja	1	0	1
Radioničke aktivnosti	23	2	25
Tematska predavanja	46	12	58
Predstavljanje poduzeća i obrazovnih ustanova	16	10	26
Samoinformiranje	31	5	36
Međupredmetni sadržaji u kurikulumu	2	0	2
Organizacija izvannastavnih aktivnosti koje doprinose PU/PI	1	0	1
Samostalni literarni i likovni radovi	1	1	2
Iskustveno učenje	2	0	2
Anketiranje	19	5	24
Psihometrijska dijagnostička obrada	9	0	9
Prikupljanje i praćenje podataka	10	3	13
Konzultacije s nastavnicima o implementaciji profesionalnog usmjeravanja u nastavu	5	0	5

Savjetnici u školama kao metodu grupnog profesionalnog usmjeravanja najčešće odabiru tematska predavanja (obično na satu razredne nastave ili u obliku zasebnih roditeljskih sastanaka s temom odabira zanimanja/nastavka obrazovanja), u osnovnim školama potom je zastupljeno samoinformiranje učenika s pomoću brošura, panoa, info letaka te anketno ispitivanje učenika što obično podrazumijeva ispitivanje njihovih profesionalnih ili obrazovnih namjera. U osnovnim školama istaknute su i radioničke aktivnosti te predstavljanje poduzeća i obrazovnih ustanova učenicima (posjeti školama, fakultetima ili događajima poput sajma poslova, smotre sveučilišta na kojima studenti imaju pristup informacijama o nastavku obrazovanja ili odabiru zanimanja i karijernog puta). Rijetko se navode primjeri iskustvenog učenja, projektnih aktivnosti ili organizacija izvannastavnih aktivnosti te uključivanje tema relevantnih za profesionalni razvoj učenika kao međupredmetnih tema u nastavu. Iz analize dokumenata vidi se kako obrazovne ustanove pridaju znatno manje važnosti osposobljavanju za traženje posla, znanju o sebi, transverzalnim vještinama važnim za posao i život te

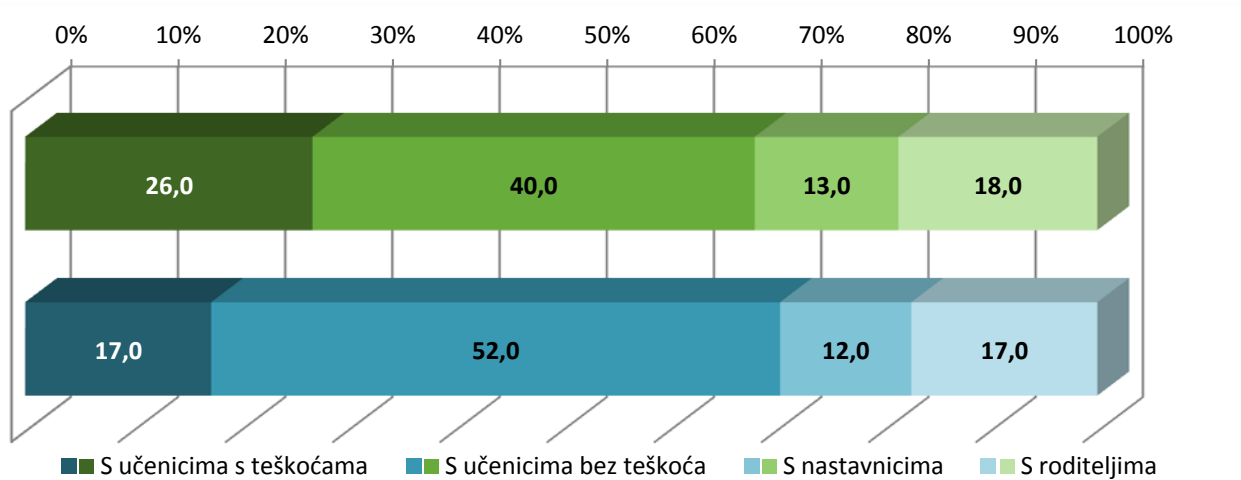
vještinama donošenja odluka i postavljanja životnih ciljeva, a prednost daju raznim oblicima informiranja o ponajprije obrazovnim mogućnostima (s posebnim naglaskom na tehničke aspekte poput elemenata i kriterija za upis). Primjetan je i nedostatak sadržaja koji su povezani s informiranjem o mogućnostima na tržištu rada.

Procjene omjera utrošena vremena na grupirane metode profesionalnog usmjeravanja te skupine s kojima se provodi aktivnost vidljive su u Prikazima 6.2. i 6.3. Prilično je podjednako u osnovnim i srednjim školama raspoređeno vrijeme između individualnog i grupnog rada, no u srednjim je školama veći naglasak stavljen na individualan (za 10%), a u osnovnim školama za 10% veći na grupni rad. U oba tipa škola u najvećim se udjelima profesionalno usmjeravanje provodi s učenicima bez teškoća. O osnovnim se školama nešto više vremena provodi u radu s učenicima s teškoćama u razvoju (u usporedbi sa srednjim školama).

Prikaz 6.2. Omjer utrošena vremena na metode profesionalnog usmjeravanja

Prikaz 6.3. Omjer utrošena vremena na aktivnosti profesionalnog usmjeravanja s obzirom na skupine s kojima se aktivnost provodi

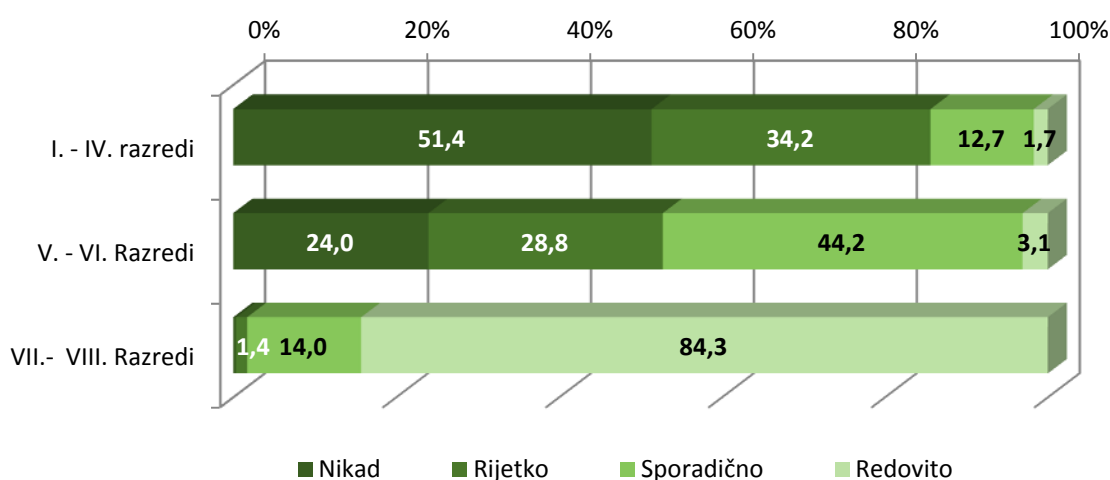

Rezultati analize sadržaja djelomično se ogledaju i u iskazima ispitanika o integriranosti profesionalnog usmjeravanja u školske aktivnosti (Tablica 6.6.). Prema dobivenim podacima profesionalno je usmjeravanje kao tema najviše integrirano u sate razrednog odjela u oba tipa škola, iako je u znatnim udjelima uključeno i u projekte u kojima škole sudjeluju (20% izraženije u SŠ) što primjerice rezultati analize sadržaja ne pokazuju, te u redovnu nastavu. Najmanje se izvodi u obliku fakultativnog predmeta.

Tablica 6.6. Integriranost profesionalnog usmjeravanja u školi

TEMA INTEGRIRANA U:	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Fakultativni/eksperimentalni predmet	1	0,3	4	3,4
Izvannastavne aktivnosti	33	10,9	24	20,2
Projekte u kojima škola sudjeluje	48	15,8	39	32,8
Sate razrednog odjela	285	94,1	106	89,1
Redovnu nastavu	108	35,6	29	24,4

Prikaz 6.4. Usmjerenost profesionalnog usmjeravanja na razrede osnovne škole

Posljednji aspekt distribucije učestalosti profesionalnog usmjeravanja odnosi se na provođenje aktivnosti u određenim razredima osnovne škole (Prikaz 6.4.).⁸ Podaci pokazuju da se na profesionalnom usmjeravanju učestalije počinje raditi već u 5. i 6. razredu gdje gotovo polovica ispitanika iz osnovnih škola ističe da se s učenicima tih razreda radi sporadično. Redovito se u 85% slučajeva radi s učenicima 7. i 8. razreda pri čemu nije zabilježen niti jedan ispitanik koji je odabrao kategoriju „nikad” u slučaju profesionalnog usmjeravanja najstarijih osnovnoškolaca.

⁸ Zbog tehničkih poteškoća s *online* upitnikom nisu snimljeni podaci za učestalost profesionalnog usmjeravanja prema razredima srednje škole.

6.1.2. VAŽNOST PROFESIONALNOGA USMJERAVANJA U ŠKOLAMA

Upitnikom je od ispitanika zatraženo da odrede rangove pojedinim aktivnostima koje se izvode u školi općenito, a koje su u djelokrugu školskih stručnih suradnika. Tablica 6.7. prikazuje najzastupljeniju aktivnost na svakome rangu, odvojeno za ispitanike iz osnovnih i srednjih škola. Detaljno prikazani odgovori nalaze se u Tablici 9.3. u Prilozima (str. 70).

Tablica 6.7. Rangiranje aktivnosti iz djelokruga stručnih suradnika koje se izvode u školi (%)

RANG	Osnovne škole		Srednje škole	
	Aktivnost	%	Aktivnost	%
1.	Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika o rješavanju učenikova problema	37,1	Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika o rješavanju učenikova problema	46,6
2.	Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika o rješavanju učenikova problema	20,9	Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika o rješavanju učenikova problema	26,3
3.	Praćenje razvoja i odgojno-obrazovnih postignuća učenika	16,2	Praćenje razvoja i odgojno-obrazovnih postignuća učenika	18,6
4.	Provođenje preventivnih mjera	16,9	Provođenje preventivnih mjera	15,3
5.	Profesionalno informiranje i savjetovanje učenika	23,2	Provođenje preventivnih mjera	17,8
6.	Profesionalno informiranje i savjetovanje učenika	18,6	Sudjelovanje u stručnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika	13,8
7.	Edukacija osoblja i roditelja	13,4	Profesionalno informiranje i savjetovanje učenika	19,2
8.	Provedba istraživanja i razvojnih programa te procesa samovrednovanja	13,9	Sudjelovanje u provođenju zdravstvene i socijalne skrbi učenika	15,0
9.	Edukacija osoblja i roditelja	16,0	Profesionalno informiranje i savjetovanje učenika	14,6
10.	Sudjelovanje u stručnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika	15,4	Rad na povezivanju škole s lokalnom i širom zajednicom	14,0

Tablica 6.7. prikazuje rangiranje aktivnosti iz djelokruga rada stručnih suradnika koje se izvode u školi i iz nje je vidljivo da na prva dva mjesta oba tipa škole izdvajaju savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika o rješavanju učenikova problema. Podatak koji relativno razlikuje osnovne i srednje škole je udio od 15% pridan utvrđivanju akademskog statusa i psihofizičkih osobina učenika na prvom mjestu kod osnovnih škola (Tablica 9.3., Prilozi). Praćenje razvoja i odgojno-obrazovnih postignuća učenika i provođenje preventivnih mjera sljedeće su među

zastupljenim aktivnostima, a profesionalno se informiranje i savjetovanje učenika pojavljuje od 5. mjesta nadalje u oba tipa škola. Ispitanici iz osnovnih škola u daljnjim rangovima važnost pridaju edukaciji osoblja i roditelja, a u oba tipa škola ističe se sudjelovanje u stručnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika. I osnovne i srednje škole prilično su ujednačene u pridavanju važnosti pojedinim aktivnostima koje se provode iako svaki tip škole ima svoje specifikume. Primjerice, ispitanici iz srednjih škola izdvajaju se zbog pridavanja važnosti sudjelovanju u provođenju zdravstvene i socijalne skrbi učenika i radu na povezivanju škole s lokalnom i širom zajednicom, a ispitanici iz osnovnih škola izdvajaju provedbu istraživanja i razvojnih programa te procesa samovrednovanja.

Važno je naglasiti kako broj ispitanika opada s većim brojem dodijeljenih rangova, pa je tako svih 10 rangova dodijelilo oko 20% ispitanika manje iz oba tipa škola nego što je dodijelilo aktivnosti na prvih 5 mjesta (Tablica 9.3., Prilozi).

Uz spomenuto rangiranje svih aktivnosti u djelokrugu stručnih suradnika od ispitanika je zatraženo da navedu aktivnosti samo profesionalnog usmjeravanja koje osobno provode i tome pridodaju godišnji broj sati predviđen za njihovo izvođenje.⁹ Iako je pitanje bilo otvorenog tipa, ispitanici su većinom preuzeli kategorije definirane prethodnim pitanjem, tako da je izostalo detaljnije opisivanje aktivnosti profesionalnog usmjeravanja. U nastavku se ukratko prikazuju rezultati dobiveni kodiranjem tih otvorenih pitanja.

Najučestalija kategorija odgovora odnosi se na grupno profesionalno informiranje i savjetovanje učenika u kojemu nije naznačena metoda rada. Primjerice, ta kategorija većinom obuhvaća odgovore poput „grupno savjetovanje“, „grupno informiranje“, „rad s učenicima na satu razrednika“, „grupni rad“ i slično. U nju su uključeni i odgovori poput pružanja raznih informacija, poput onih o upisima i poslodavcima. Zasebno kodirane dodatne kategorije odgovora koje podrazumijevaju grupni rad odnose se na definirane metode prenošenja informacija poput radionica i predavanja, pri čemu se radionicama pridaje važan udio na prvom mjestu.

Druge aktivnosti kojima se pridaje dosta važnosti su rad na povezivanju s lokalnom zajednicom,¹⁰ individualan rad s učenicima (individualno savjetovanje, individualni razgovori) te rad s roditeljima i nastavnicima.

Usporede li se rezultati otvorenih pitanja s rezultatima analize sadržaja, može se vidjeti da najviše zastupljeno grupno profesionalno informiranje i savjetovanje učenika u iskazima stručnih suradnika odražava veliku zastupljenost grupnih metoda profesionalnog usmjeravanja u školskim dokumentima pri čemu se najviše ističu tematska predavanja, radioničke aktivnosti

⁹ Bilo je moguće upisati 10 aktivnosti.

¹⁰ Te se aktivnosti odnose na razne aspekte organiziranja predavanja savjetnika HZZ-a, različitih poslodavaca, predstavnika srednjih škola i visokih učilišta u školama, odlazak na tematske sajmove, u posjet školama i slično.

te predstavljanja poduzeća i obrazovnih ustanova. Predstavljanje poduzeća i obrazovnih ustanova također se može interpretirati i u kontekstu druge najzastupljenije kategorije odgovora stručnih suradnika – radom na povezivanju škole s lokalnom i širom zajednicom.

6.2. ORGANIZACIJSKI KAPACITETI

Prema nacrtu istraživanja u konceptualnoj skici na stranici 10 vidljivo je da se organizacijski kapaciteti škola dijele na izvedbene, materijale i profesionalne kapacitete savjetnika. U nastavku se odvojeno donose rezultati za svaki od navedenih tipova.

6.2.1. IZVEDBENI KAPACITETI

Kao što je već napomenuto, izvedbeni se kapaciteti škola odnose na broj stručnih savjetnika specifičnog obrazovnog profila te njihovo radno opterećenje. Kada je riječ o srednjim školama, taj element podrazumijeva i kapacitete za suradnju s poslodavcima u lokalnoj zajednici te ostalim vanjskim dionicima.

U analiziranim školskim dokumentima (Tablica 6.8.) kao nositelji aktivnosti direktno ili indirektno povezanih s profesionalnim usmjeravanjem u školama istaknuti su stručni suradnici u školama, a zatim nastavnici. Valja istaknuti kako upravo razrednici na satu razredne zajednice, u fakultativnoj nastavi, ali i međupredmetnim temama poučavaju učenike o temama relevantnim za tranziciju u svijet rada ili nastavak obrazovanja na višoj razini.

Tablica 6.8. Nositelji aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školi (školski dokumenti)

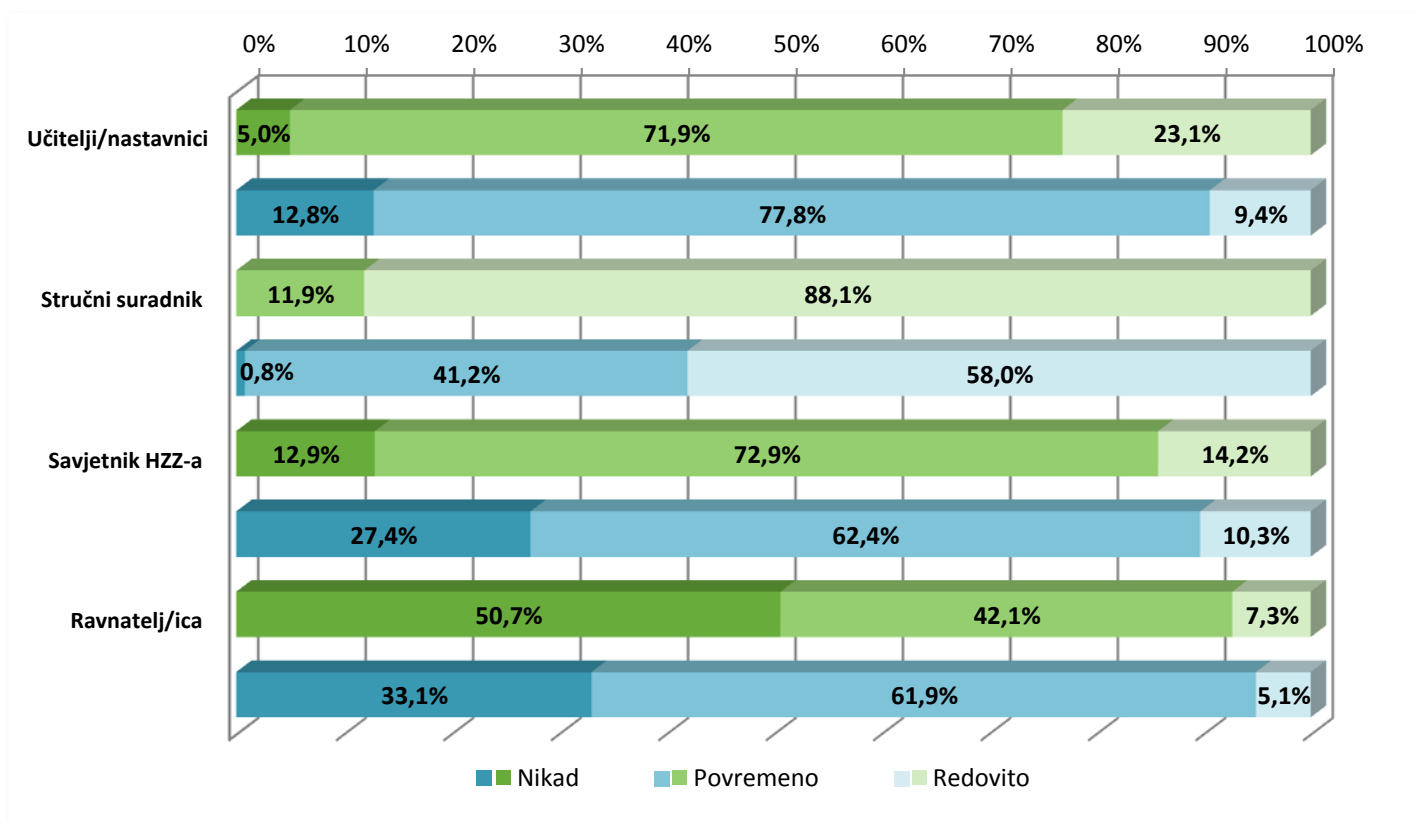
Tip škole	A Ravnatelj (N=10)	B Nastavnik (N=59)	C Stručni suradnik (N=84)	A+B+C**
Osnovne škole N (%)	6 (5,8)*	44 (42,3)*	62 (59,6)*	6 (5,8)*
Srednje škole N (%)	4 (13,8)*	15 (51,7)*	22 (75,8)*	2 (6,9)*
Ukupno (N)	10	59	84	8

*prikazani % odnosi se na udio u ukupnom broju pregledanih školskih dokumenata za osnovne/srednje škole

**označava broj i % škola koje navode sve tri kategorije (stručne suradnike, nastavnike i ravnatelje) kao nositelje aktivnosti povezanih s profesionalnim usmjeravanjem

Odgovori na pitanje postavljeno u upitniku tko je i koliko učestalo nositelj aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školama nalaze se u Prikazu 6.5. Razlike u učestalosti odabira pojedinih nositelja aktivnosti profesionalnog usmjeravanja između osnovnih i srednjih škola prikazane su u Tablici 6.9. Vidljivo je da u obje skupine škola ispitanici kao nositelje aktivnosti profesionalnog usmjeravanja najčešće navode školske stručne suradnike što je sukladno analiziranim dokumentima.

Prikaz 6.5. Nositelji aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školi (upitnik)

Tablica 6.9. Razlike u učestalosti dodjeljivanja uloga nositelja aktivnosti profesionalnog usmjeravanja između ispitanika OŠ i SŠ

	Tip škole	N	M	SD	RAZLIKE		
					t	df	p
Učitelji/nastavnici	OŠ	303	2,18	0,50	4,13	221,53	0,00
	SŠ	117	1,97	0,47			
Stručni suradnici	OŠ	303	2,88	0,32	6,12	156,28	0,00
	SŠ	119	2,57	0,51			
Savjetnici HZZ-a	OŠ	303	2,01	0,52	2,95	189,37	0,00
	SŠ	117	1,83	0,59			
Ravnatelji	OŠ	302	1,57	0,63	-2,47	240,34	0,01
	SŠ	118	1,72	0,55			

Znatnije su istaknuti također udjeli nastavnika i savjetnika HZZ-a koji su u osnovnim školama percipirani kao osobe povremeno navedene kao nositelji aktivnosti profesionalnog usmjeravanja (oko 70%). S druge strane, u srednjim je školama primjetan veći udio ravnatelja koje ispitanici navode kao povremene nositelje aktivnosti profesionalnog informiranja i

savjetovanja (62%). Taj je nalaz u skladu s rezultatom analize sadržaja prema kojemu su u srednjim školama ravnatelji navedeni kao nositelji nekih od aktivnosti povezanih s profesionalnim usmjeravanjem, i to češće nego ravnatelji osnovnih škola.

Usporedbom analize sadržaja s nalazima upitnika ipak postaje razvidno da su pružatelji profesionalnog usmjeravanja u punom smislu riječi stručni suradnici u školama (usp. Prikaz 6.5.) Međutim, analiza dokumenata ukazuje na to da se ravnatelji navode kao nositelji pojedinih aktivnosti vezanih s profesionalnim usmjeravanjem kao što su planiranje tog usmjeravanja i suradnja s HZZ-om. Iznimno se u školskim dokumentima navodi da su ravnatelji aktivno uključeni u pružanje profesionalnog usmjeravanja. Iz analize sadržaja nije bilo razvidno jesu li ravnatelji koji preuzimaju tu ulogu adekvatnog obrazovnog profila.

S obzirom na to da su stručni suradnici u najvećoj mjeri zaduženi za provođenje profesionalnog informiranja i savjetovanja u osnovnim i srednjim školama, važno je ispitati i njihovo radno opterećenje kao aspekt izvedbenih kapaciteta. Stručni suradnici u osnovnim školama u prosjeku navode 32 radna sata tjedno, a u srednjim školama taj je broj nešto veći – 36 radnih sati tjedno.

Kako bi se odredio jedan od aspekata radnog opterećenja stručnih suradnika, valja u odnos staviti ukupan broj učenika neke škole i broj stručnih suradnika zaposlenih u njoj. Tablica 6.10. pokazuje da je u osnovnim školama najčešći raspon između 100 i 500 učenika (više od 60% osnovnih škola), a u srednjim školama uz one koje pohađa između 100 i 500 učenika (50%) izraženije je zastupljen i udio onih škola koje pohađa između 500 i 1000 učenika (40%). Udio iznimno velikih i malih škola prilično je ujednačen u oba poduzorka.

Tablica 6.10. Broj učenika u školi

BROJ UČENIKA	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Do 100 učenika	17	5,6	5	4,2
101 – 500 učenika	190	62,7	59	49,6
501 – 1000 učenika	84	27,7	48	40,3
1001 ili više učenika	12	4,0	7	5,9

U Tablici 6.11. zamjećuje se veći broj stručnih suradnika (tri ili više) u osnovnim školama u kojima taj udio iznosi više od 30% (u usporedbi s manje od 10% u srednjim školama). Ipak, u prosjeku se u oba tipa škola susreću po dva stručna suradnika. Uzimajući u obzir opterećenje stručnih suradnika ovisno o broju učenika, stručni suradnici osnovnih škola u prosjeku su nešto manje opterećeni. Naravno, taj podatak ne znači doslovnu podjelu učenika na stručne

suradnike koji su zaduženi za njih, no pretpostavlja se da je radno opterećenje podijeljeno između više suradnika ipak nešto manje nego u školama u kojima primjerice jedan stručni suradnik „pokriva” sve učenike. Detaljniji prikaz odnosa broja učenika i stručnih suradnika nalazi se u tablici 6.12. iz koje se vidi da je u manjim osnovnim i srednjim školama u prosjeku zaposleno dvoje stručnih suradnika. S druge strane, ako se dobiveni rezultati usporede s državnim pedagoškim standardom¹¹, vidljivo je da u većim školama, poglavito srednjim, nedostaje stručnih suradnika. To se odražava i u primjedbama srednjoškolskih stručnih suradnika koji naglašavaju nedostatak vremena za izvršavanje svih poslova stručnih suradnika i nedostatak stručno-suradničkog kadra u školama.

Tablica 6.11. Broj stručnih suradnika u školi

BROJ STRUČNIH SURADNIKA	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
1 stručni suradnik	99	32,7	55	46,2
2 stručna suradnika	94	31,0	51	42,9
3 stručna suradnika	68	22,4	9	7,6
4 stručna suradnika	29	9,6	1	,8
5 i više stručnih suradnika	6	2,0	0	0

Tablica 6.12. Broj stručnih suradnika s obzirom na veličinu škole

VELIČINA ŠKOLE PREMA BROJU UČENIKA	Prosječan broj stručnih suradnika	
	Osnovne škole	Srednje škole
Do 100 učenika	1,5	2
101 – 500 učenika	1,7	1,4
501 – 1000 učenika	3	1,7
1001 ili više učenika	3,6	2,1

Pregledom prosječnog broja aktivnosti po ispitaniku (Tablica 6.13.) vidljivo je da stručni suradnici u osnovnim školama navode statistički značajno više aktivnosti od stručnih suradnika u srednjim školama. Ako se u obzir uzmu njihova zvanja i godine staža, rezultati pokazuju da u oba tipa škola prosječno najviše aktivnosti izvršavaju školski pedagozi (prosječno sedam

¹¹ Prema Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (Čl. 14) i Državnom pedagoškom standardu srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (Čl. 11) propisan je broj stručnih suradnika u odnosu na broj učenika u redovitim osnovnim/srednjim školama. Škole koje imaju do 180 učenika zapošljavaju dva stručna suradnika, škole sa 180 – 500 učenika zapošljavaju tri stručna suradnika, a škole s više od 500 učenika zapošljavaju četiri stručna suradnika.

aktivnosti u OŠ i pet aktivnosti u SŠ) i ispitanici koji duže rade u školama (ispitanici sa stažem između 25 i 34 godine u OŠ u prosjeku navode osam aktivnosti, a ispitanici sa stažem dužim od 35 godina navode u prosjeku najviše aktivnosti – 6,5 u SŠ).

Tablica 6.13. Prosječan broj aktivnosti po suradniku

	Osnovne škole			Srednje škole		
	N	M	SD	N	M	SD
UKUPNO *	291	6,33	2,58	110	4,53	2,36
Prosječan broj aktivnosti prema zvanju ispitanika **						
Školski psiholog	72	5,56	2,367	41	3,88	1,66
Školski pedagog	182	6,70	2,62	59	5,08	2,77
Edukacijski rehabilitator	8	5,12	1,25	-	-	-
Socijalni pedagog	8	4,87	1,73	1	5,00	-
Prosječan broj aktivnosti prema godinama staža***						
Do 5 godina	52	5,58	2,61	24	4,04	2,27
5 – 14 godina	117	5,70	2,52	40	3,97	1,66
15 – 24 godine	60	6,93	2,29	24	4,75	2,52
25 – 34 godine	54	7,70	2,37	15	5,60	3,02
35 godina ili više	1	4,00	-	6	6,50	3,15

*F=40,998; p=,000)

**OŠ (F=5,128; p=,002) / SŠ (F=3,125; p=,048)

*** OŠ (F= 8,455; p=,000) / SŠ (F= 2,823; p=,029)

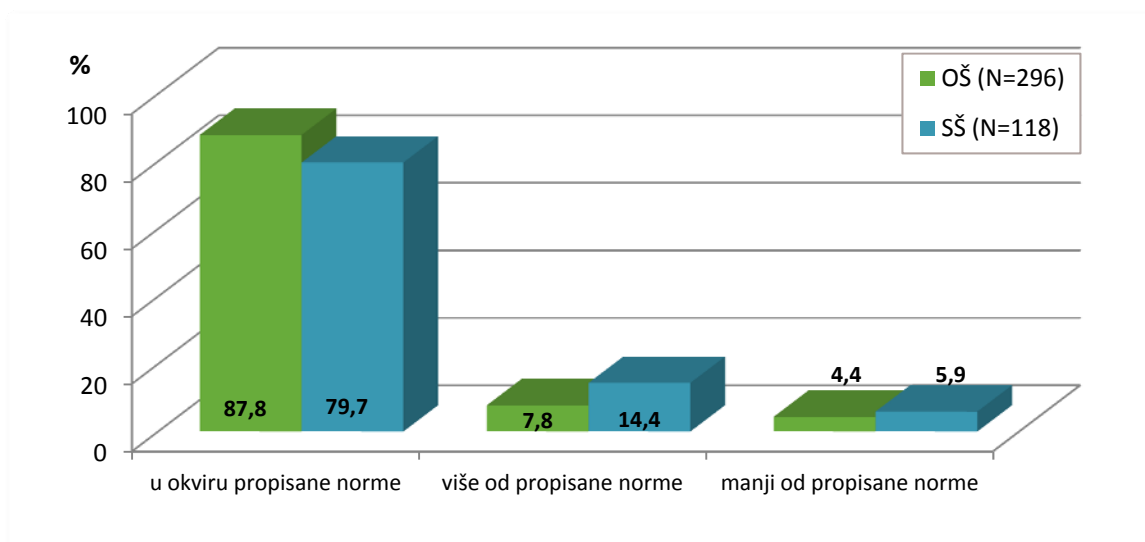
Većina ispitanika procjenjuje svoj tjedni broj radnih sati u okviru propisane norme, ali gotovo 15% stručnih suradnika iz srednjih škola taj broj radnih sati procjenjuje iznad propisane norme (Prikaz 6.6.). Oko 4,5% ispitanika iz osnovnih i 6% ispitanika iz srednjih škola drži da je njihov broj sati ispod propisane norme što je vrlo vjerojatno povezano sa zaposlenjem na nepuno radno vrijeme.

Važno je naglasiti da više od trećine ispitanika iz srednjih škola ima i angažman u nastavi (Prikaz 6.7.) u usporedbi s gotovo 90% stručnih suradnika iz osnovnih škola koji ga nemaju, odnosno sudjeluju u nastavi u prosjeku šest sati tjedno. Prosječan broj sati u nastavi stručnih suradnika u srednjim školama iznosi osam sati. Iako nije izravno propisano¹², većina srednjoškolskih psihologa predaje u nastavi iz psihologije (u onim srednjoškolskim programima koji je

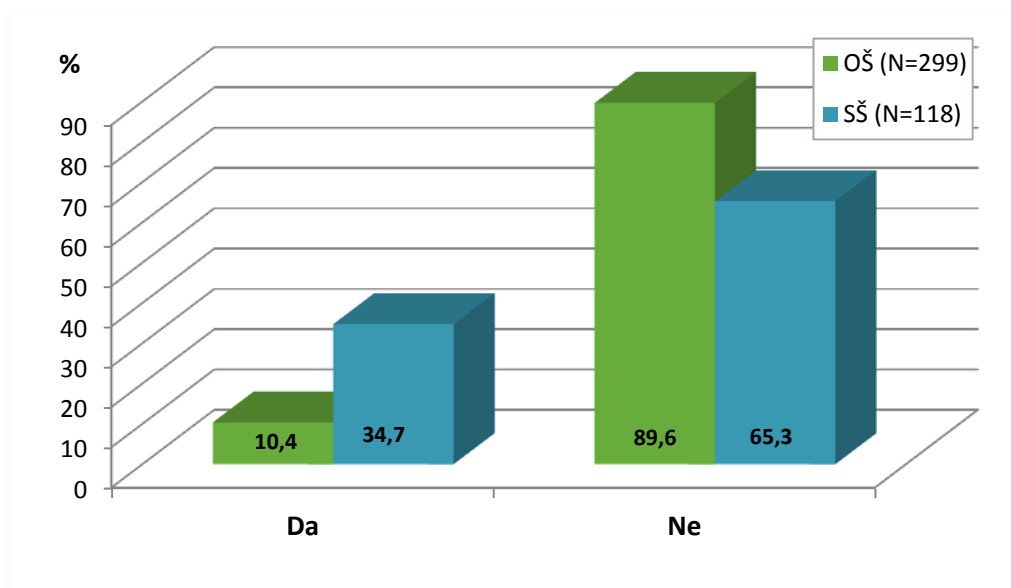
¹² Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Čl. 101) definirano je da stručni suradnici obavljaju neposredan odgojno-obrazovni rad s učenicima te stručno-razvojne i koordinacijske poslove.

uključuju). Pritom valja istaknuti da „Ako školski psiholog radi i u nastavi, ili obavlja druge poslove utvrđene godišnjim planom i programom ustanove (voditelj smjene, satničar, razrednik, voditelj stručnih aktivna, sindikalni povjerenik i sl.) norma mu treba biti proporcionalno umanjena, ili se taj rad iskazuje kao rad preko norme, kako je to definirano za ostale nastavnike u pozitivnim propisima” (Hrvatska psihološka komora – Standardi rada psihologa u osnovnim i srednjim školama). Iz toga proizlazi da nastavnici psihologije koji preuzimaju druge uloge u školi imaju manje vremena za aktivnosti profesionalnog usmjeravanja.

Prikaz 6.6. Tjedni broj radnih sati stručnih suradnika

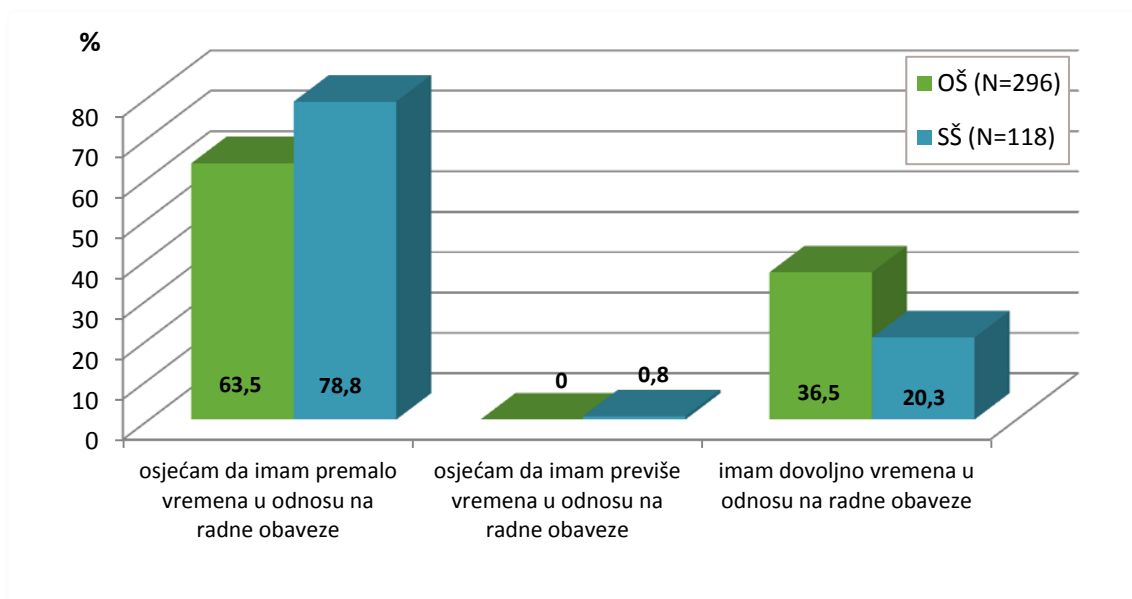

Prikaz 6.7. Angažman u nastavi

Upitani općenito o svojem radnom opterećenju (Prikaz 6.8.), ispitanici u najvećem udjelu procjenjuju da imaju premalo vremena za radne obaveze. Ova subjektivna procjena prevelikog radnog opterećenja izraženija je za 15% kod ispitanika iz srednjih škola možda zbog većeg broja učenika i manjeg broja stručnih suradnika.¹³ Niti jedan od ispitanika iz osnovnih škola ne misli da ima previše vremena u odnosu na radne obaveze, a to misli samo jedan ispitanik iz srednjih škola.

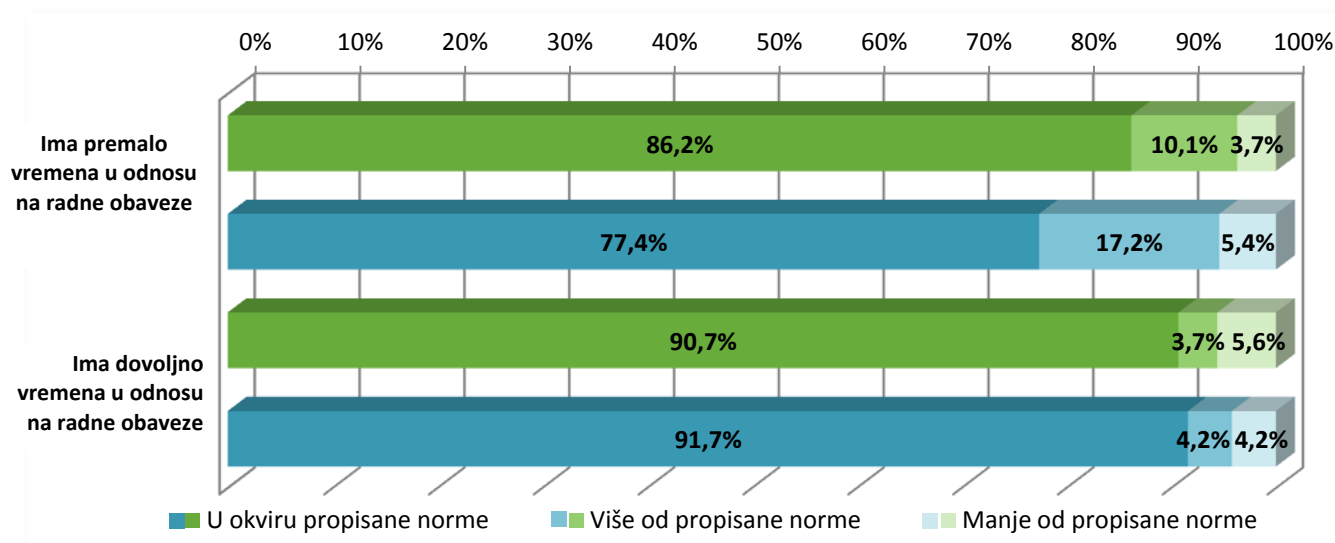
Prikaz 6.8. Radno opterećenje stručnih suradnika

Usporedbom „subjektivne” i „objektivne” dimenzije radnog opterećenja (Prikaz 6.9.) – pri čemu se kao subjektivna dimenzija uzima ispitanikov odgovor o dostatnosti radnog vremena za izvršavanje obaveza (Prikaz 6.8.)¹⁴, a kao objektivna dimenzija tjedni radni broj sati stručnih suradnika (Prikaz 6.6.) – vidi se da zapravo ispitanici koji svoje radno vrijeme procjenjuju nedostatnim ili dovoljnim za izvršavanje radnih obaveza tjedno rade u okviru propisane norme sati. Taj je udio nešto manji kod stručnih suradnika u srednjim školama koji svoje radno vrijeme procjenjuju nedovoljnim za izvršavanje vlastitih radnih obaveza (77%). S druge strane, 10% ispitanika iz osnovnih i 17% ispitanika iz srednjih škola ističe da radi više sati od propisane norme pri čemu još uvijek subjektivno to radno vrijeme procjenjuju nedovoljnim za izvršavanje svojih obaveza. Manji udio (4 – 5%) ispitanika koji također procjenjuju da nemaju dovoljno vremena za svoje obaveze navodi da radi ispod propisane norme što je vjerojatno povezano sa zapošljavanjem na nepuno radno vrijeme u školi.

¹³ Korelacije između navedenih indikatorâ potvrđuju ovu tvrdnju. Korelacije između percepcije radnog opterećenja i broja učenika ($r=0,370$; $p=0,000$) i broja stručnih suradnika ($r=-0,152$; $p=0,002$) su statistički značajne pri čemu su veći broj učenika i manji broj stručnih suradnika povezani s većim opterećenjem. Korelacija s angažmanom u nastavi nije se pokazala statistički značajnom.

¹⁴ U ovoj su analizi ispušteni ispitanici koji navode da imaju previše vremena u odnosu na radne obaveze: u osnovnim školama takav odgovor nije dao niti jedan ispitanik, a u srednjima samo jedan.

Prikaz 6.9. Odnos objektivne i subjektivne procjene radnog opterećenja stručnih suradnika

Posljednji aspekt relevantan za organizacijske, odnosno specifično izvedbene kapacitete škola jest suradnja s vanjskim dionicima poput Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), Agencijom za odgoj i obrazovanje (AZOO), Centrom za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK), Agencijom za mobilnost i programe EU (AMPEU), poslodavcima iz lokalne sredine i ostalima navedenima u Tablici 6.14.

Tablica 6.14. Dionici s kojima škole surađuju

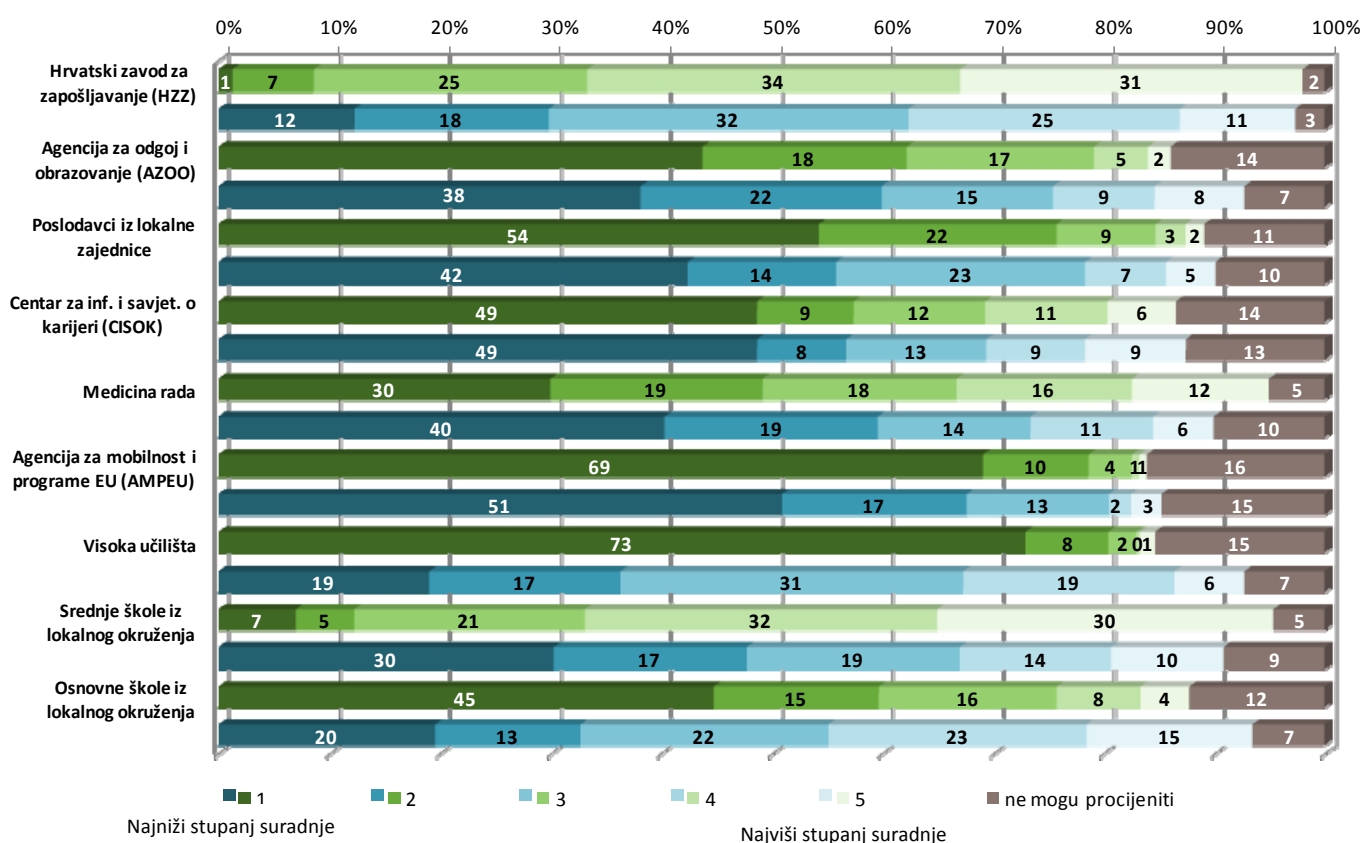
DIONICI S KOJIMA ŠKOLE SURADUJU	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)	294	97,0	98	82,4
Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO)	60	19,8	29	24,4
Poslodavci iz lokalne zajednice	43	14,2	32	26,9
Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK)	97	32,0	34	28,6
Medicina rada	152	50,2	34	28,6
Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	15	5,0	15	12,6
Visoka učilišta	13	4,3	59	49,6
Srednje škole iz lokalnog okruženja	258	85,1	38	31,9
Osnovne škole iz lokalnog okruženja	37	12,2	49	41,2

Oba tipa škola najučestalije surađuju s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje – gotovo sve osnovne škole i više od 80% srednjih škola. Važno je napomenuti da je suradnja škola s HZZ-om obvezatna u osnovnim školama jer HZZ provodi testiranja profesionalnih namjera pri čemu se ističe nužnost suradnje s tom institucijom u kontekstu profesionalnog usmjeravanja (u obliku

partnerskog modela)¹⁵. Kada je riječ o osnovnim školama, važna je i suradnja sa srednjim školama (85%) i medicinom rada (50%), a srednje škole učestalije surađuju s visokim učilištima (50%) i osnovnim školama iz lokalnog okruženja (40%). Suradnja na istoj razini (OŠ s OŠ i SŠ sa SŠ) izraženija je kod srednjih škola za oko 20%. Od ostalih dionika koji nisu bili ponuđeni u opcijama odgovora upitnika susreću se još liječnici opće prakse i Hrvatski zavod za javno zdravstvo – HZJZ (navodi ih ukupno 14 škola) te Hrvatska gospodarska komora – HGK i županijske obrtničke komore (ukupno devet škola). Škole koje surađuju s obrtničkim komorama su samo škole strukovnog tipa – industrijske i obrtničke koje s obrtničkom komorom surađuju radi osiguranja školske prakse, ali i u pronalaženju mogućih poslodavaca, odnosno obrtnika koji mogu primiti naučnike.

Intenzitet suradnje s navedenim vanjskim dionicima u okviru jedne školske godine procjenjivan je na skali od 1 do 5 pri čemu 1 označava vrlo nizak, a 5 vrlo visok stupanj suradnje (Prikaz 6.10.). U Tablici 6.15. prikazane su razlike u prosječnom intenzitetu suradnje s navedenim dionicima između osnovnih i srednjih škola.

Prikaz 6.10. Intenzitet suradnje s vanjskim dionicima

¹⁵ Više informacija o partnerskom modelu u profesionalnom usmjeravanju nalazi se u uvodnom dijelu na str. 7.

Rezultati iz Prikaza 6.10. potvrđuju prethodne nalaze te ukazuju na to da osnovne škole najintenzivnije surađuju s HZZ-om i srednjim školama iz lokalnog okruženja (oko 30%). Najviši intenzitet suradnje srednjih škola ukupno je niži nego u osnovnim školama i također se odnosi na HZZ i osnovne škole iz lokalnog okruženja (udio nešto viši od 10%). Iz prikaza je vidljivo izražen, ali i očekivan, nizak stupanj suradnje između osnovnih škola i visokih učilišta (više od 70%) i s AMPEU (69%). Iako je AMPEU bila među ponuđenim odgovorima, tj. na popisu vanjskih dionika s kojima škole mogu ostvariti suradnju, valja istaknuti kako je suradnju između škola i AMPEU moguće ostvariti samo ako škole podnesu prijavu za projekte u okviru Programa za cjeloživotno učenje ili programa Mladi na djelu. Stoga navedeni podatak ukazuje na to da ispitane škole nisu u većem opsegu sudjelovale u programima koje implementira Agencija za mobilnost i programe EU koji, između ostaloga, omogućuju i sudjelovanje nastavnog i nenastavnog osoblja u aktivnostima profesionalnog usavršavanja izvan Hrvatske, u jednoj od europskih zemalja.

Tablica 6.15. Razlike u intenzitetu suradnje s vanjskim dionicima između OŠ i SŠ

	Tip škole	N	M	SD	RAZLIKE																																																																																														
					t	df	p																																																																																												
Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ)	OŠ	297	3,88	0,99	7,25	406,00	0,00																																																																																												
	SŠ	111	3,04	1,17				Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO)	OŠ	252	1,87	1,06	-2,34	156,94	0,02	SŠ	102	2,22	1,32	Poslodavci iz lokalne zajednice	OŠ	261	1,61	0,92	-3,56	144,41	0,00	SŠ	100	2,09	1,22	Centar za inf. i savjet. o karijeri (CISOK)	OŠ	256	2,04	1,36	-0,37	351,00	0,72	SŠ	97	2,10	1,43	Medicina rada	OŠ	282	2,60	1,41	3,00	185,04	0,00	SŠ	98	2,13	1,28	Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	OŠ	244	1,26	0,66	-3,77	120,43	0,00	SŠ	92	1,70	1,02	Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00	SŠ	102	2,75	1,20	Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00
Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO)	OŠ	252	1,87	1,06	-2,34	156,94	0,02																																																																																												
	SŠ	102	2,22	1,32				Poslodavci iz lokalne zajednice	OŠ	261	1,61	0,92	-3,56	144,41	0,00	SŠ	100	2,09	1,22	Centar za inf. i savjet. o karijeri (CISOK)	OŠ	256	2,04	1,36	-0,37	351,00	0,72	SŠ	97	2,10	1,43	Medicina rada	OŠ	282	2,60	1,41	3,00	185,04	0,00	SŠ	98	2,13	1,28	Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	OŠ	244	1,26	0,66	-3,77	120,43	0,00	SŠ	92	1,70	1,02	Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00	SŠ	102	2,75	1,20	Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37								
Poslodavci iz lokalne zajednice	OŠ	261	1,61	0,92	-3,56	144,41	0,00																																																																																												
	SŠ	100	2,09	1,22				Centar za inf. i savjet. o karijeri (CISOK)	OŠ	256	2,04	1,36	-0,37	351,00	0,72	SŠ	97	2,10	1,43	Medicina rada	OŠ	282	2,60	1,41	3,00	185,04	0,00	SŠ	98	2,13	1,28	Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	OŠ	244	1,26	0,66	-3,77	120,43	0,00	SŠ	92	1,70	1,02	Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00	SŠ	102	2,75	1,20	Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37																				
Centar za inf. i savjet. o karijeri (CISOK)	OŠ	256	2,04	1,36	-0,37	351,00	0,72																																																																																												
	SŠ	97	2,10	1,43				Medicina rada	OŠ	282	2,60	1,41	3,00	185,04	0,00	SŠ	98	2,13	1,28	Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	OŠ	244	1,26	0,66	-3,77	120,43	0,00	SŠ	92	1,70	1,02	Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00	SŠ	102	2,75	1,20	Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37																																
Medicina rada	OŠ	282	2,60	1,41	3,00	185,04	0,00																																																																																												
	SŠ	98	2,13	1,28				Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	OŠ	244	1,26	0,66	-3,77	120,43	0,00	SŠ	92	1,70	1,02	Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00	SŠ	102	2,75	1,20	Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37																																												
Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU)	OŠ	244	1,26	0,66	-3,77	120,43	0,00																																																																																												
	SŠ	92	1,70	1,02				Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00	SŠ	102	2,75	1,20	Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37																																																								
Visoka učilišta	OŠ	247	1,22	0,67	-12,06	127,90	0,00																																																																																												
	SŠ	102	2,75	1,20				Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00	SŠ	99	2,52	1,38	Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37																																																																				
Srednje škole iz lokalnog okruženja	OŠ	288	3,77	1,17	8,11	149,27	0,00																																																																																												
	SŠ	99	2,52	1,38				Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00	SŠ	100	3,01	1,37																																																																																
Osnovne škole iz lokalnog okruženja	OŠ	257	2,00	1,22	-6,79	355,00	0,00																																																																																												
	SŠ	100	3,01	1,37																																																																																															

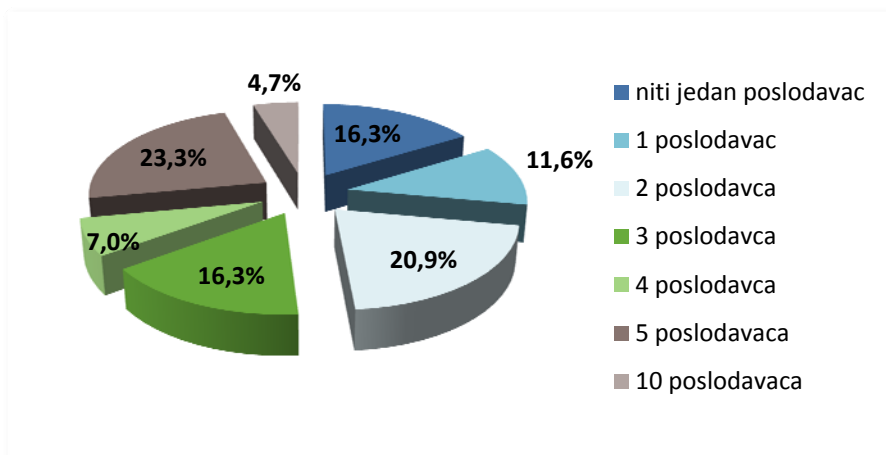
Prilično nizak stupanj suradnje oba tipa škola ostvaruju i s Centrom za informiranje i savjetovanje o karijeri (oko 50%) i pritom se međusobno statistički značajno ne razlikuju (Tablica 6.15.). Ipak, ovaj nalaz potrebno je uzeti s oprezom budući da trenutno u Hrvatskoj djeluje 11 CISOK centara te sudionici istraživanja nisu nužno imali mogućnost ostvariti suradnju

sa centrima za informiranje i savjetovanje u svojim mjestima. Kada je riječ o suradnji s ostalim dionicima, dobivene su značajne razlike pri čemu osnovne škole statistički značajno intenzivnije surađuju s HZZ-om, medicinom rada i srednjim školama iz okolice, a srednje škole s AZOO-om, lokalnim poslodavcima, AMPEU, visokim učilištima i osnovnim školama iz lokalnog okružja.

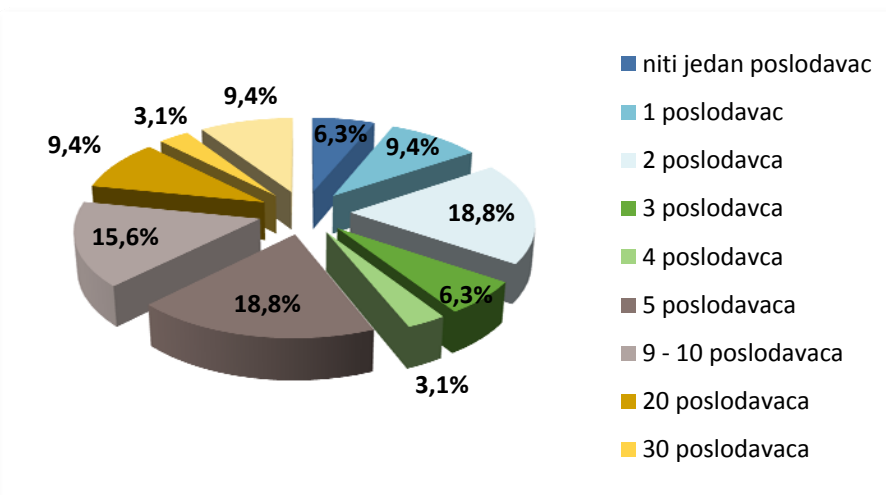
Razlike u broju poslodavaca s kojima surađuju vidljive su iz Prikaza 6.11. i 6.12. Ukupno 43 osnovne škole i 32 srednje škole odredile su broj poslodavaca s kojima su surađivale u proteklih godinu dana pri čemu osnovne škole surađuju u prosjeku s tri poslodavca, a srednje škole s 11 poslodavaca. Od 32 srednje škole koje brojčano navode poslodavce s kojima surađuju 23 komuniciraju s poslodavcima o vještinama koje su tražene na tržištu rada.

Osnovne škole u najvećem udjelu (23%) surađuju s pet poslodavaca, podjednako (16%) s tri i s niti jednim dok ih gotovo 5% surađuje s 10 poslodavaca. Valja imati na umu da je ukupan broj škola koje su odgovorile na ovo pitanje izrazito nizak, pa te postotke treba shvatiti samo ilustrativno.

Prikaz 6.11. Broj poslodavaca s kojima surađuju osnovne škole

Prikaz 6.12. Broj poslodavaca s kojima surađuju srednje škole

U srednjim školama najveći udio ispitanika (19%) također navodi suradnju s pet poslodavaca i s dva poslodavca, ali oko 10% (tri škole) navode suradnju s 20 i 50 poslodavaca. Općenito gledajući, srednje škole koje navode da surađuju s poslodavcima jesu strukovne industrijske i obrtničke škole pri čemu je važno imati na umu da naučnici iz tog tipa školskih programa odrađuju stručnu praksu kod različitih poslodavaca što se može držati suradnjom škole s vanjskim poslodavcima.

Kada je riječ o suradnji s drugim školama, ukupno 254 škole navode većinom srednje škole iz županije u kojoj se nalaze što bi moglo pružiti temelj za uspostavljanje potencijalne mreže suradnje kada je riječ o programima i projektima za profesionalno usmjeravanje. Također, 80 srednjih škola navodi u prosjeku 1 – 2 visoka učilišta s kojima surađuju (većinom visoka učilišta dominantna u regiji).

6.2.2. MATERIJALNI KAPACITETI

Sljedeća dimenzija organizacijskih kapaciteta za provedbu profesionalnog usmjeravanja u osnovnim i srednjim školama odnosi se na dostupnost materijala i alata relevantnih za kvalitetno profesionalno informiranje i savjetovanje, poput IT alata, informativnih materijala i dijagnostičkih testova.

Tablica 6.16. Dostupnost resursa u školi i služenje njima u profesionalnom usmjeravanju

	Dostupnost resursa (%)						Uporaba u profesionalnom usmjeravanju (%)			
	Nije dostupno		Teže dostupno		Jako dostupno		Da		Ne	
	OŠ*	SŠ**	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ
Informativni materijali i vodiči (katalozi obrazovnih programa, publikacije)	2,1	6,2	34,1	35,4	63,8	58,4	97,9	93,8	2,1	6,2
Dijagnostički testovi (upitnici osobnosti, upitnici o profesionalnim namjerama)	35,5	50,4	45,3	36,3	19,2	13,3	56,4	40,7	43,6	59,3
IT alati za profesionalno usmjeravanje (npr. Moj izbor)	51,6	60,2	28,2	18,6	20,2	21,2	33,8	29,2	66,2	70,8
Baze podataka o tržištu rada (stručni članci, statističke baze podataka)	26,5	27,4	49,8	38,1	23,7	34,5	55,4	54,0	44,6	46,0

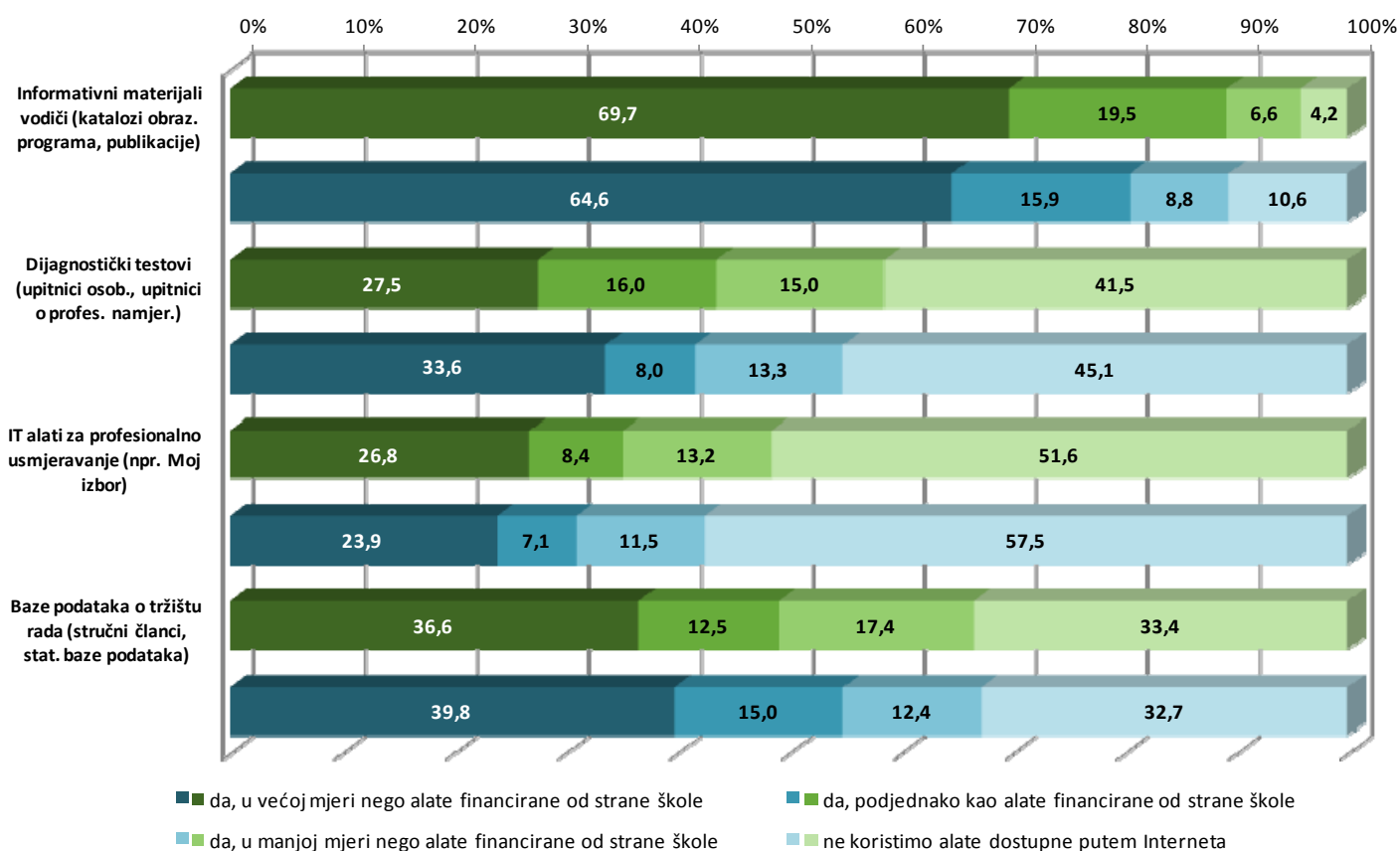
*N=287; **N=113

Gotovo je zabrinjavajuće da u više od 50% osnovnih i 60% srednjih škola nisu dostupni IT alati za profesionalno usmjeravanje. Tablica 6.16. također pokazuje da u srednjim školama u velikom udjelu nisu dostupni niti dijagnostički testovi. Najdostupniji resursi u oba tipa škola su

informativni materijali i vodiči poput kataloga obrazovnih programa. Nešto dostupnije srednjim školama su baze podataka o tržištu rada i stručni članci. No, bez obzira na dostupnost, navedeni se materijali u prilično visokim udjelima upotrebljavaju u profesionalnom usmjeravanju. Najviše se upotrebljavaju upravo najdostupniji informativni materijali (u više od 90% svih škola). Osnovne se škole u više od 50% slučajeva služe i dijagnostičkim testovima i statističkim bazama podataka, a ukupno služenje IT alatima najmanje je u uporabi.

Navedeno ne začuđuje ako se u obzir uzme da u više od 90% osnovnih i 85% srednjih škola ne postoje financijska sredstva za kupnju alata profesionalnog usmjeravanja. Pritom je dobiveno da se oba tipa škola (bez značajnih statističkih razlika) u znatnim udjelima služe besplatnim informativnim materijalima dostupnim preko interneta – informativnim sadržajima i statističkim bazama dostupnim *online* (Prikaz 6.13.).

Prikaz 6.13. Uporaba besplatnih alata za profesionalno usmjeravanje

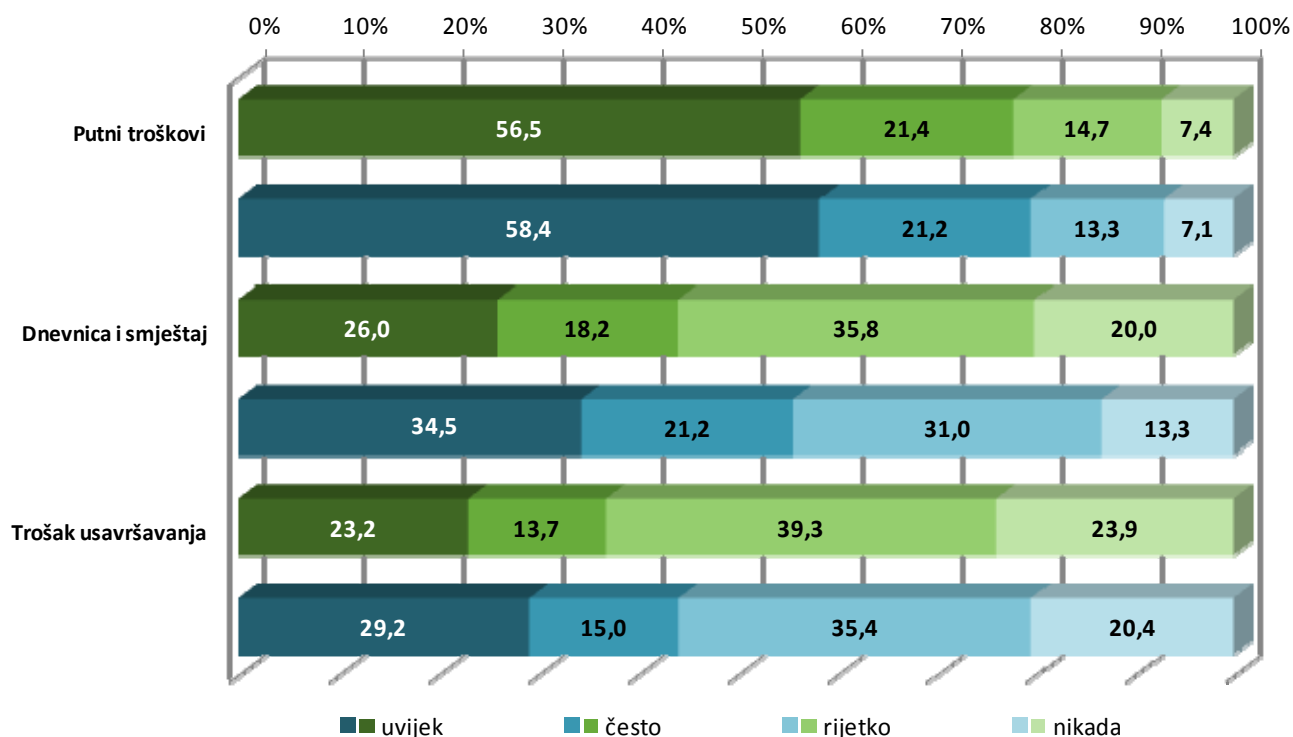

OŠ (N=287); SŠ (N=113)

Kada je riječ o financiranju troškova stručnog usavršavanja koji se mogu okarakterizirati i kao materijalni kapaciteti iz Prikaza 6.14., vidljivo je da kod velikog udjela ispitanika (gotovo 60%), podjednako iz osnovnih i srednjih škola, škola pokriva putne troškove stručnog usavršavanja. U slučaju pokrivanja troškova dnevnica i smještaja statistički značajno češće troškove snose u

srednjim školama ($t=2,235$; $df=396$; $p=0,026$). Troškovi usavršavanja podjednako se rijetko pokrivaju i u osnovnim i u srednjim školama pri čemu su najveći udjeli kategorije prema kojoj se nikada ne pokrivaju troškovi usavršavanja (poput primjerice kotizacija).

Prikaz 6.14. Financijska sredstva za troškove stručnog usavršavanja

OŠ (N=285); SŠ (N=113)

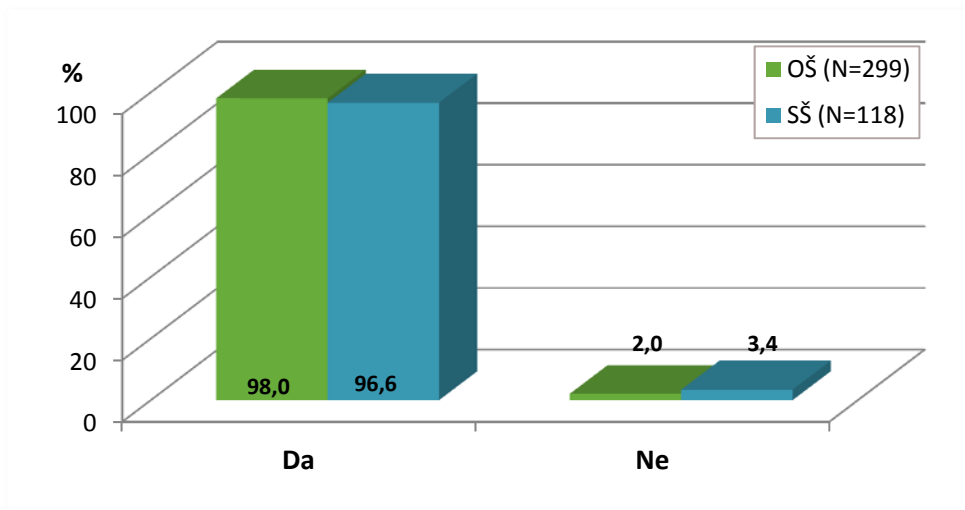
6.2.3. PROFESIONALNI KAPACITETI

Posljednji niz kapaciteta odnosi se profesionalne kapacitete savjetnika koji obuhvaćaju obrazovni profil savjetnika, njihovo iskustvo u pružanju profesionalnog usmjeravanja te njihovu potrebu za stručnim usavršavanjem. Taj je tip kapaciteta odlučujući u osiguravanju kvalitetnog profesionalnog usmjeravanja učenika.

Važno je istaknuti da se zvanje i zanimanje gotovo svih ispitanika podudaraju (Prikaz 6.15.) što pokazuje da su, između ostaloga, educirani za određene metode rada s učenicima te se adekvatno nose sa zadacima i obvezama koje zaposlenici stručne službe imaju u školama. Tek je nekolicina ispitanika (7%) prije trenutalnog radnog mjesta bila zaposlena na drugim radnim mjestima vezanim za područje profesionalnog usmjeravanja (Tablica 6.17.). Deset od 18 ispitanika osnovnih škola i osam od deset iz srednjih škola navodi da su bili zaposleni kao savjetnici u HZZ-u ili na drugim radnim mjestima koja nude ovakvu vrstu usluga (primjerice rad

na selekciji pri zapošljavanju, profesionalno usmjeravanje vojnika pri napuštanju vojne obveze ili s pomoću organizacija civilnog društva). Ostala su iskustva, prema odgovorima na ovo otvoreno pitanje, vrlo rijetka.

Prikaz 6.15. Podudaranje zvanja i zanimanja ispitanika

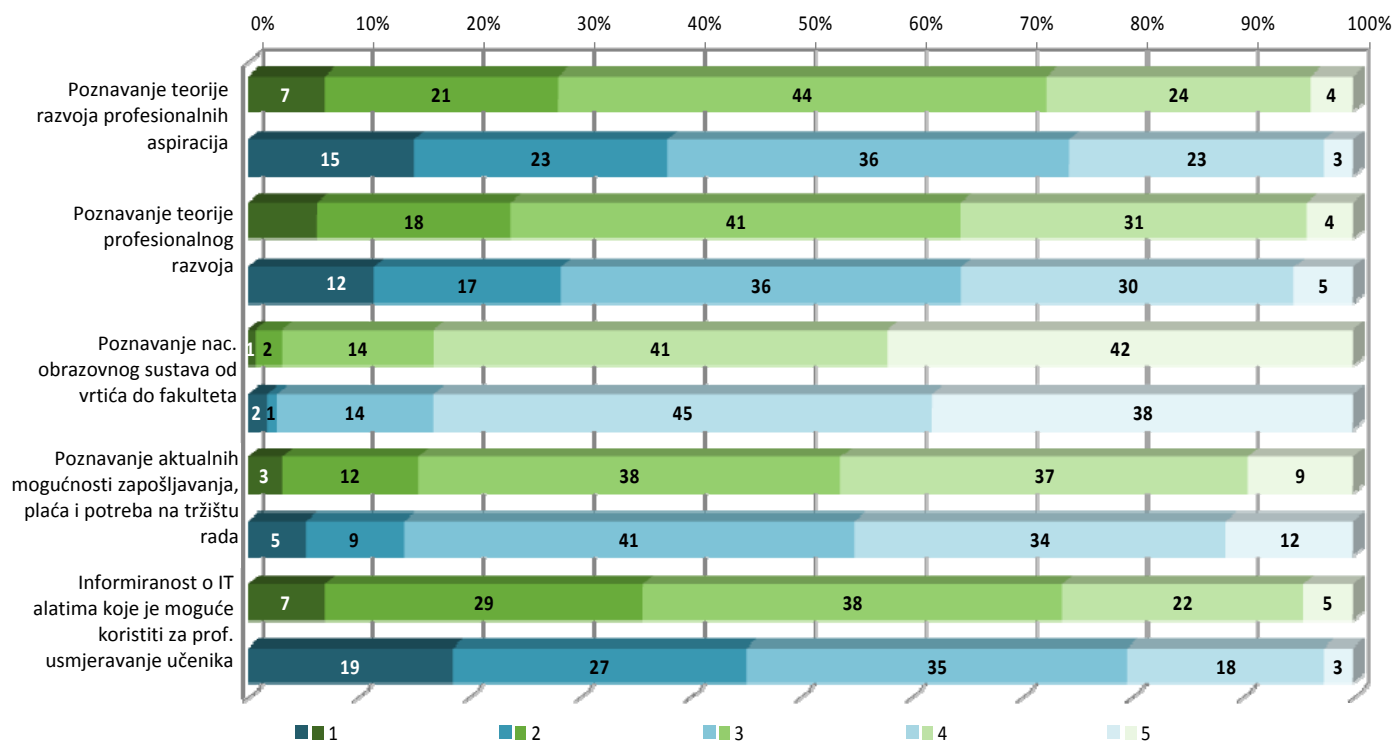

Tablica 6.17. Prethodna iskustva u području profesionalnog usmjeravanja (izvan škole u kojoj trenutčno rade)

RADNA MJESTA	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Pružanje profesionalnog usmjeravanja učenicima ili studentima izvan matične škole	4	22,2	1	9,1
Rad u javnom sektoru (HZZ i sl.)	10	55,6	8	72,7
Rad u privatnom poduzeću	1	5,6	-	-
Medicina rada	2	11,1	1	9,1
Savjetovanje vlastite obitelji	1	5,6	1	9,1

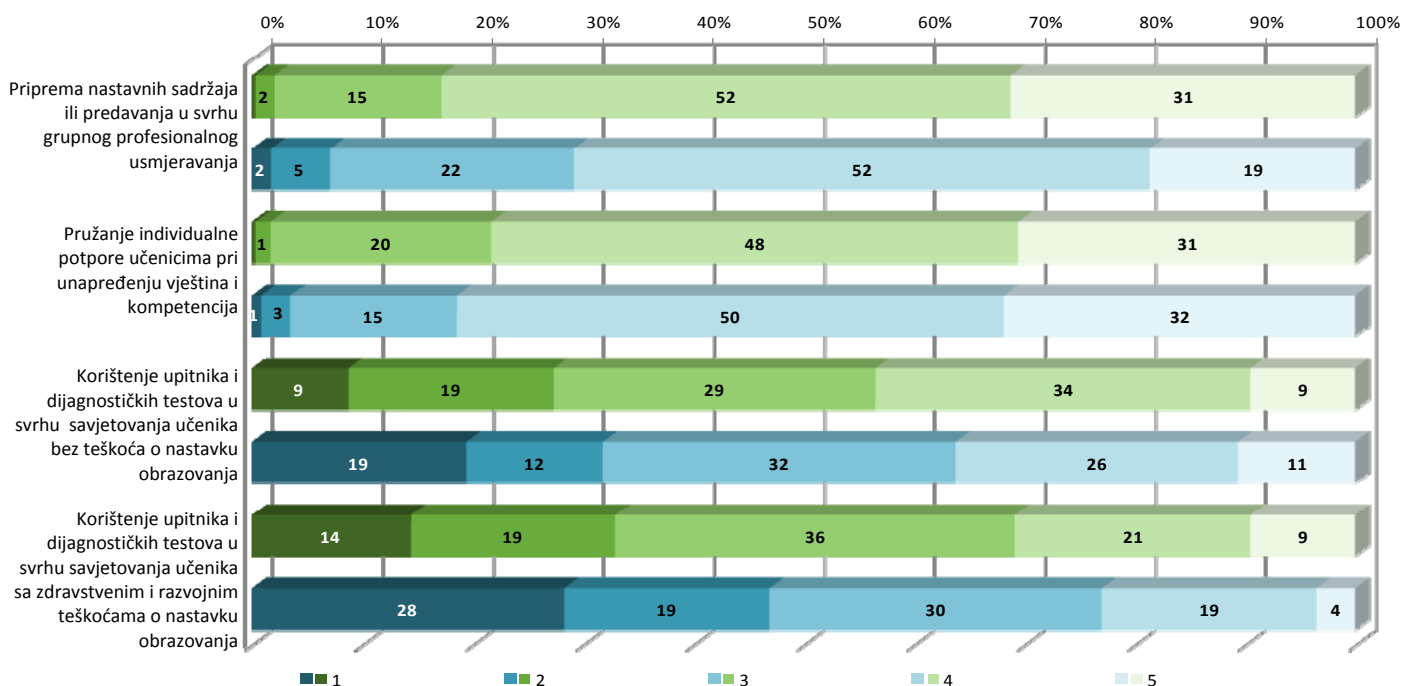
Sljedeći aspekt vezan za kvalitetu profesionalnog usmjeravanja veže se za znanja i vještine stručnih suradnika. Prikazi 6.16. i 6.17. prikazuju procjenu vlastitih znanja i vještina pri čemu se ocjena 1 odnosila na izrazito loše (znanje/vještinu), a 5 na izrazito dobro. Tablica 6.18. prikazuje razlike u ocjeni znanja i vještina između ispitanika osnovnih i srednjih škola.

Prikaz 6.16. Procijenjena razina znanja

OŠ (N=285); SŠ (N=113)

Prikaz 6.17. Procijenjene vještine profesionalnog usmjeravanja

OŠ (N=285); SŠ (N=113)

Ispitanici oba tipa škola najbolje ocjene dodjeljuju poznavanju nacionalnog obrazovnog sustava. Također svoje poznavanje aktualnih mogućnosti zapošljavanja, plaća i potreba na tržištu rada te teorija profesionalnog razvoja procjenjuju zadovoljavajućim. Znatniji udio ispitanika srednjih škola procjenjuje iznimno lošim svoje poznavanje teorija razvoja profesionalnih aspiracija (15%) i informiranost o dostupnim IT alatima (19%). U tom posljednjem aspektu razlikuju se značajno od ispitanika iz osnovnih škola, a kada je riječ o ostalim znanjima, statistički se značajno ne razlikuju (Tablica 6.18.).

Tablica 6.18. Usporedba znanja i vještina u profesionalnom usmjeravanju između ispitanika osnovnih i srednjih škola

	Tip škole	N	M	SD	RAZLIKE		
					t	df	p
ZNANJA							
Poznavanje teorije razvoja profesionalnih aspiracija	OŠ	285	2,96	0,94	1,87	186,29	0,06
	SŠ	113	2,75	1,06			
Poznavanje teorije profesionalnog razvoja	OŠ	285	3,09	0,95	0,78	396	0,43
	SŠ	113	3,01	1,07			
Poznavanje nacionalnog obrazovnog sustava od vrtića do fakulteta	OŠ	285	4,21	0,82	0,50	396	0,62
	SŠ	113	4,17	0,83			
Poznavanje aktualnih mogućnosti zapošljavanja, plaća i potreba na tržištu rada	OŠ	285	3,37	0,93	0,00	396	1,00
	SŠ	113	3,37	0,98			
Informiranost o IT alatima koje je moguće koristiti za profesionalno usmjeravanje učenika	OŠ	285	2,88	0,98	2,48	190,93	0,01
	SŠ	113	2,59	1,07			
VJEŠTINE							
Priprema nastavnih sadržaja ili predavanja u svrhu grupnog profesionalnog usmjeravanja	OŠ	285	4,12	0,74	3,58	396	0,00
	SŠ	113	3,80	0,86			
Pružanje individualne potpore učenicima pri unapređenju vještina i kompetencija	OŠ	285	4,07	0,77	-0,25	396	0,80
	SŠ	113	4,09	0,81			
Korištenje upitnika i dijagnostičkih testova u svrhu savjetovanja učenika bez teškoća o nastavku obrazovanja	OŠ	285	3,17	1,11	1,66	396	0,10
	SŠ	113	2,96	1,26			
Korištenje upitnika i dijagnostičkih testova u svrhu savjetovanja učenika sa zdravstvenim i razvojnim teškoćama o nastavku obrazovanja	OŠ	285	2,93	1,16	3,19	396	0,00
	SŠ	113	2,51	1,20			

U procjeni vještina postoje nešto veće razlike između dvije skupine ispitanika (Prikaz 6.17.). Ispitanici iz osnovnih škola ocjenjuju svoje vještine u pripremi nastavnih sadržaja ili predavanja radi grupnog profesionalnog usmjeravanja boljima (statistički značajno) od ispitanika iz srednjih škola što se vidi i po izraženijem udjelu (31%) dodijeljenih ocjena „odličan” ovoj vještini u usporedbi s 19% ispitanika srednjih škola. Izrazito ujednačene i prosječno najviše

ocjene dodijeljene su vještini pružanja individualne potpore učenicima pri unapređenju vještina i kompetencija. Vještinu služenja upitnikom i dijagnostičkim testovima radi savjetovanja učenika bez teškoća o nastavku obrazovanja nešto boljom, makar ne statistički značajno, procjenjuju ispitanici osnovnih škola, a u služenju istih alata u radu s učenicima sa zdravstvenim i razvojnim teškoćama procjenjuju statistički značajno vještijima od ispitanika iz srednjih škola.

Upitani koje bi vještine trebali poboljšati, ispitanici su odgovarali otvoreno, vrlo često kombinirajući više vještina (Tablica 6.19.). Kodiranjem njihovih odgovora kreirano je sedam kategorija¹⁶ od kojih je najučestalije zastupljena bila kategorija služenja dijagnostičkim i IT alatima u kojima se znatan udio oba poduzorka (oko 40%) drži nesigurnim. Ostale kategorije odgovora među ispitanicima su podjednako zastupljene. Nešto više izdvajaju potrebe za poboljšanjem znanja o aktualnostima na tržištu rada/upisima (u srednje škole) i vještina individualnog rada s učenicima i roditeljima ispitanika iz osnovnih škola.

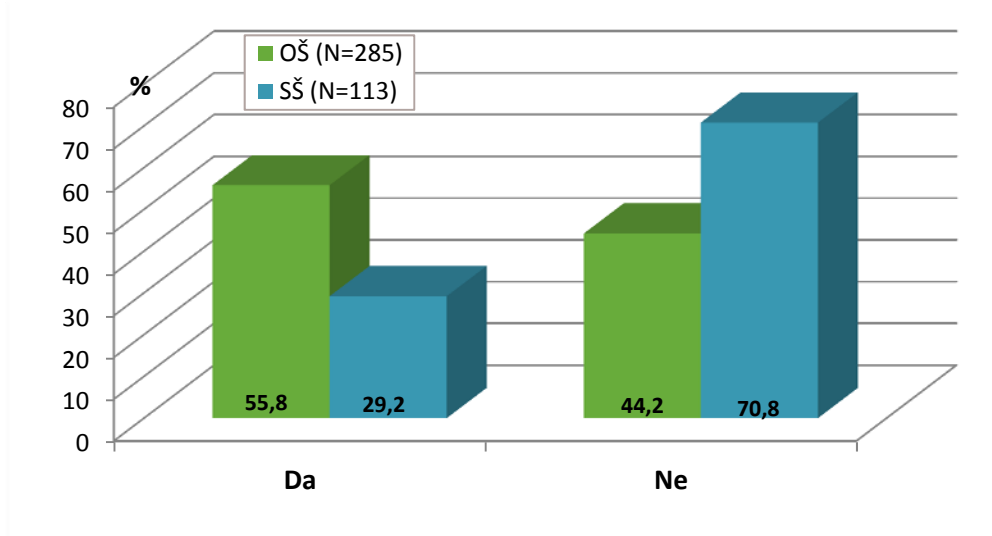
Tablica 6.19. Procjena vještina i znanja koje bi trebali poboljšati

VJEŠTINE I ZNANJA	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Upotreba dijagnostičkih i IT alata	112	37,0	52	43,7
Informiranost o tržištu rada	23	7,6	6	5,0
Kompetencije grupnog informiranja	4	1,3	7	5,9
Teorijsko znanje	20	6,6	8	6,7
Kompetencije individualnog rada s učenicima i (ili) roditeljima	25	8,3	6	5,0
Kompetencije za rad s djecom s teškoćama u razvoju	10	3,3	5	4,2
Motivacija učenika	3	1,0	-	-

U Prikazu 6.18. nalaze se podaci o sudjelovanju na stručnim usavršavanjima tematski vezanim s profesionalnim usmjeravanjem. Vidljivo je da znatno veći broj ispitanika iz osnovnih škola sudjeluje u stručnim usavršavanjima. Oni su u prosjeku sudjelovali na četiri stručna skupa s tematikom profesionalnog usmjeravanja u usporedbi s prosječna tri usavršavanja ispitanika iz srednjih škola. Najveći udio obje skupine ispitanika pohađao je dva stručna usavršavanja s navedenom tematikom (oko 30%) (Prikazi 6.19. i 6.20.).

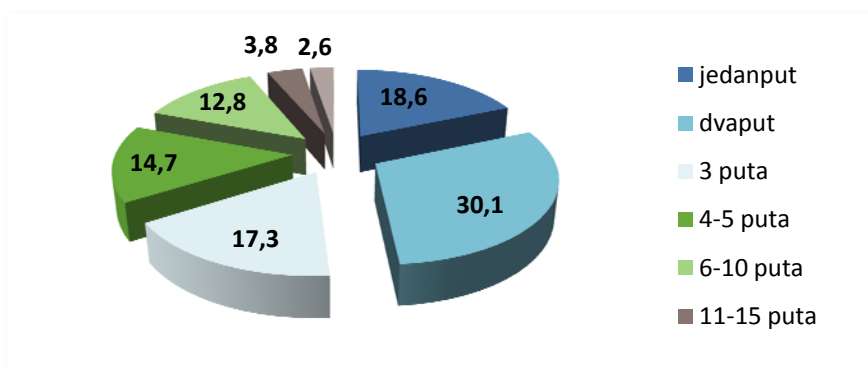
¹⁶ Preostali odgovori uključeni su u kategoriju „ostalo” (N(OŠ)=68; N(SŠ)=24) koja u najvećoj mjeri podrazumijeva kombinaciju nekoliko odgovora – npr. rad s djecom s teškoćama u razvoju, poznavanje teorije i služenje dijagnostičkim alatima. Također, u ovoj se kategoriji nalaze i neki izrazito rijetki odgovori poput istraživačkih projekata i interdisciplinarnе suradnje za koje se nisu formirale odvojene kategorije te poopćavajući odgovori poput „općenito više znanja o profesionalnom usmjeravanju”.

Prikaz 6.18. Sudjelovanje u stručnim usavršavanjima vezanim s profesionalnim usmjeravanjem

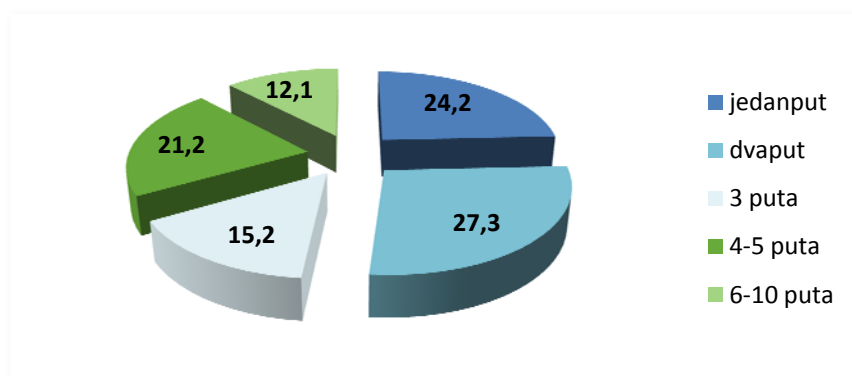

Korelacijska analiza pokazuje da ispitanici koji su sudjelovali na više stručnih usavršavanja imaju i duži radno staž ($r=0,224$; $p=0,002$). Nisu potvrđene očekivane korelacije s veličinom škole, brojem stručnih suradnika i učestalosti pokrivanja troškova od škole.

Prikaz 6.19. Učestalost sudjelovanja u stručnim usavršavanjima vezanim s profesionalnim usmjeravanjem ispitanika iz osnovnih škola (N=156)

Prikaz 6.20. Učestalost sudjelovanja u stručnim usavršavanjima vezanim s profesionalnim usmjeravanjem ispitanika iz srednjih škola (N=33)

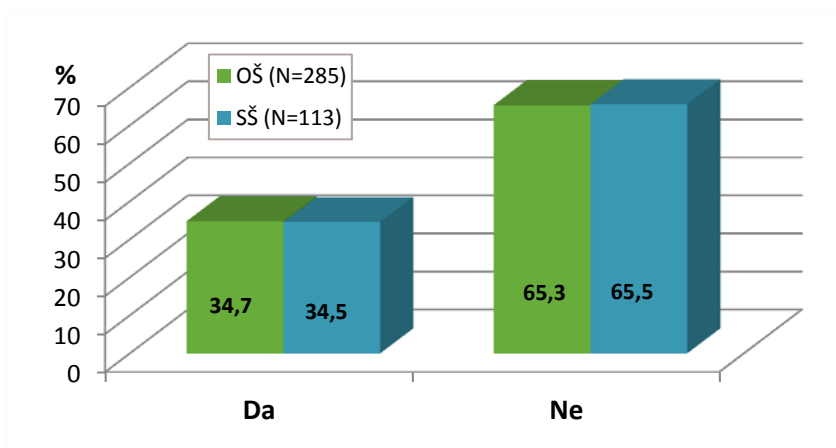
Razloge nesudjelovanja ispitanici su objašnjavali u odgovorima na pitanje otvorenog tipa (Tablica 6.20.). Njihovi su odgovori kodirani i kategorizirani u četiri kategorije.¹⁷ Najviše ispitanika ističe da u ponudi nema stručnih usavršavanja s temom profesionalnog usmjeravanja. Znatan udio svih ispitanika nije uopće informiran o takvim stručnim skupovima, ili ih nije imao priliku pohađati. Dodatni razlog koji ističu ispitanici iz osnovnih škola je financijske prirode što potvrđuju navodi da škola nije imala sredstava za pokrivanje troškova odlaska na stručno usavršavanje. Važno je istaknuti da su na to pitanje većinom odgovarali oni ispitanici koji su u Prikazu 6.18. naznačeni da ne pohađaju stručne skupove. Općenito u segmentu ispitivanja stručnih usavršavanja s temom profesionalnog usmjeravanja valja dodatno istražiti što ispitanici pod time zapravo podrazumijevaju.

Tablica 6.20. Razlozi nesudjelovanja na stručnim skupovima

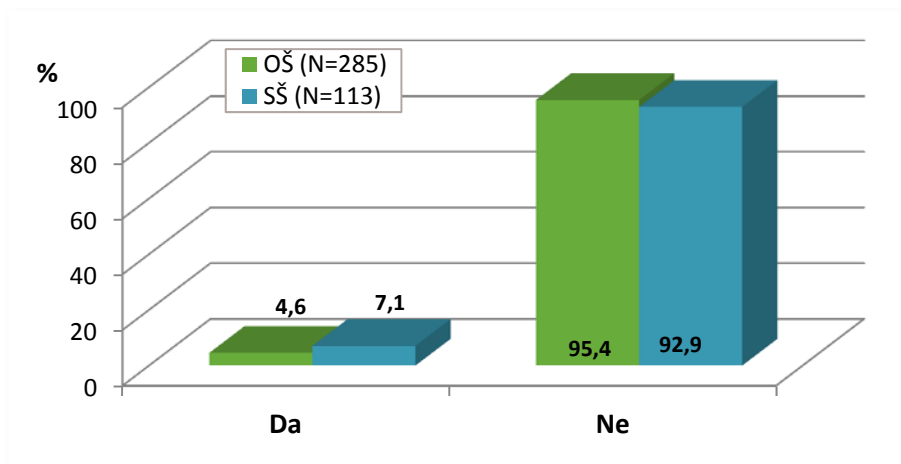
RAZLOZI	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Nedostatna dostupnost informacija	44	35,2	22	27,8
Nedostatak ponude	50	40,0	39	49,4
Lokacijska i vremenska ograničenja	4	3,2	2	2,5
Financijski razlozi	13	10,4	6	7,6

Dodatni ispitivan aspekt profesionalnih kapaciteta odnosi se na informiranost o Euroguidance mreži za koju je čula trećina obje skupine ispitanika (Prikaz 6.21.), ali na čijim stručnim usavršavanjima nije sudjelovao gotovo nitko od njih (oko 95%) (Prikaz 6.22.).

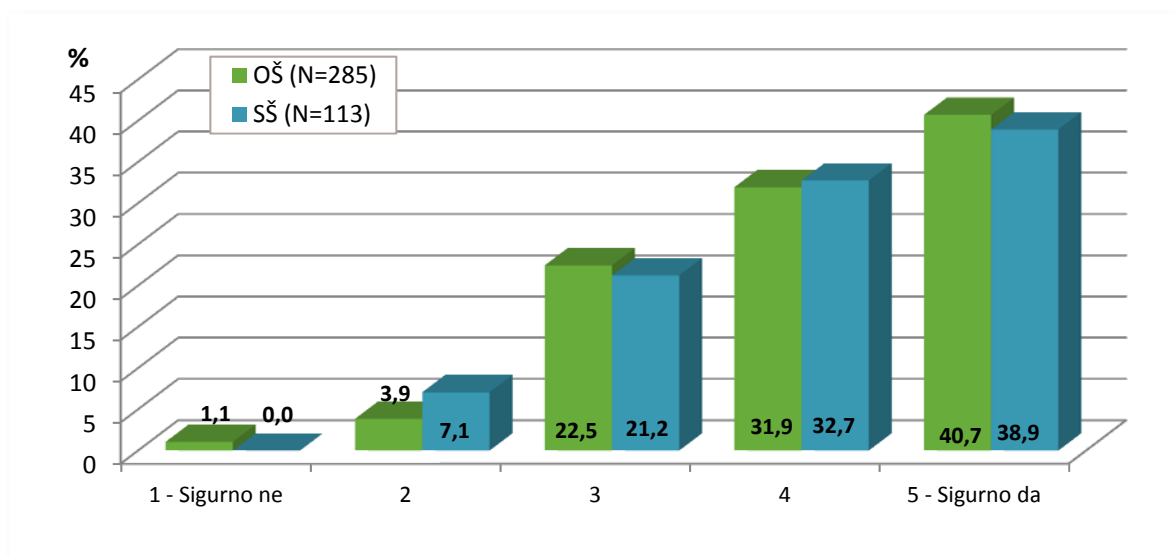
Prikaz 6.21. Informiranost o djelovanju EUROGUIDANCE mreže

¹⁷ Kategorija „ostalo” okuplja odgovore koji kombiniraju nekoliko već određenih kategorija ili se odnose na neke rijetke odgovore poput prevelike opterećenosti, ograničenog broja sudjelovanja ili pak činjenice da nekim stručnim suradnicima ova vrsta usavršavanja ne predstavlja prioritet (N(OŠ)=14; N(SŠ)=10).

Prikaz 6.22. Sudjelovanje u stručnim usavršavanjima u okviru EUROGUIDANCE mreže

Posljednja pitanja ove cjeline, ali i cijelog upitnika, odnose se na scenarij provedbe eksperimentalnog programa profesionalnog usmjeravanja u trajanju od 10 sati nastave. Od ispitanika se tražilo da procijene bi li se uključili u izvođenje takvog programa služeći se ljestvicom od 1 do 5, pri čemu je 1 – sigurno ne, a 5 – sigurno da (Prikaz 6.23.). U drugom su koraku zamoljeni da u obliku otvorenog odgovora procijene čimbenike o kojima bi ovisilo njihovo uključivanje u ovaj program (Tablica 6.21.).¹⁸

Prikaz 6.23. Moguće uključivanje u eksperimentalni program profesionalnog usmjeravanja

Vidljivo je da bi se većina ispitanika uključila u navedeni eksperimentalni program. Najveći udjeli pozicioniraju se na krajnjim kategorijama koje ukazuju na veću vjerojatnost uključivanja pri čemu se u prosjeku obje skupine pozicioniraju na kategoriju 4 (vrlo vjerojatno). Izrazito mali udio ispitanika osnovnih škola odbija sudjelovanje u ovakvom obliku eksperimentalnog

¹⁸ Odgovori su kodirani u šest kategorija. Odgovori kategorije ostalo (N(OŠ)=59; N(SŠ)=29) u najvećem su udjelu kombinacija nekoliko definiranih kategorija.

projekta, a među ispitanicima iz srednjih škola niti jedan od ispitanika ne označava tu kategoriju.

Tablica 6.21. Čimbenici koji utječu na odluku o uključivanju u eksperimentalni program

ČIMBENICI	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Kvaliteta i implementacija programa	66	21,8	24	20,2
Vremenska ograničenost aktualnim obvezama	43	14,2	17	14,3
Lokacija i vrijeme održavanja	29	9,6	14	11,8
Popratni troškovi	40	13,2	16	13,4
Dopuštenje ravnatelja	24	7,9	4	3,4
Osobna motivacija	21	6,9	8	6,7

Odgovori o mogućim čimbenicima koji bi utjecali na donošenje odluke o uključivanju u eksperimentalni program kodirani su u šest kategorija pri čemu je važno naglasiti da je u dosta slučajeva navedeno po nekoliko čimbenika (najčešće je to bio set koji je obuhvaćao lokaciju, vrijeme, troškove i dopuštenje ravnatelja). Navedeni su slučajevi okupljeni u kategoriju ostalo koja se ne prikazuje u tablici. Najveći udio obje skupine ispitanika ističe važnost kvalitete programa te aspekte njegove implementacije u školi pri čemu važnu ulogu igraju i njihove obveze i opterećenja u izvođenju programa. Druga skupina ispitanika ističe nedostatak vremena i podrške u školi koja bi omogućila izvođenje takvog programa. Troškovi provedbe projekta zabrinjavaju oko 13% ispitanika u obje skupine. Ipak, naglasak na kvaliteti i mogućnostima implementacije takvih projekata upućuje na to da su stručni suradnici do određene mjere otvoreni za nova iskustva i projekte na području profesionalnog usmjeravanja.

6.3. POBOLJŠANJE KVALITETE PROFESIONALNOGA USMJERAVANJA – PERSPEKTIVA NASTAVNIKA

Kao dodatni aspekt koji se veže s aktivnostima profesionalnog usmjeravanja koje se provode u školama ispitanike se pitalo o načinima poboljšanja kvalitete profesionalnog usmjeravanja. Postavljeno pitanje bilo je otvorenog tipa, a odgovori su u analizama kodirani i kategorizirani te su kategorije prikazane u Tablici 6.22.

Formirano je devet kategorija¹⁹ od kojih je u najvećem udjelu u oba tipa škola zastupljena kategorija projekata i suradnje škole s vanjskim dionicima, ali i većom unutarškolskom

¹⁹ Dio odgovora kategoriziran je pod nazivom „ostalo” te nije naveden u tablici. Ta se kategorija u najvećoj mjeri odnosi na odgovore u kojima se kombinira nekoliko različitih kategorija. Odgovori 27 ispitanika iz osnovnih škola i 10 ispitanika iz srednjih škola svrstani su tu kategoriju.

suradnjom. Drugim riječima, u toj su kategoriji obuhvaćeni odgovori koji ukazuju na potrebu većeg komuniciranja i suradnje stručnih suradnika i nastavnika unutar škole i ostvarivanje boljih kontakata s drugim institucijama i vanjskim dionicima – potencijalno i u obliku projekata. U osnovnim se školama ističe i važnost učestalije prezentacije i boljeg informiranja učenika što podrazumijeva učestalije pružanje informacija, kontinuirane oblike rada s učenicima, odlaske na sajmove zanimanja i općenito dugotrajniji i informativniji rad s učenicima. Ispitanici iz srednjih škola ukazuju na potrebu boljih i kvalitetnijih edukacija stručnih suradnika u području profesionalnog usmjeravanja (slično navode i ispitanici iz osnovnih škola) te na stvaranje boljih organizacijskih uvjeta u školama (što, između ostaloga, uključuje isticanje potrebe za zapošljavanjem dodatnoga stručno-suradničkog kadra) i veću uključenost savjetnika HZZ-a u aktivnosti profesionalnog informiranja učenika.

Navedeno se može vidjeti izravno u navodima ispitanika, poput ovoga:

„Osvještavanje potrebe provedbe aktivnosti profesionalnog usmjeravanja od prvog do osmog razreda. Kontinuirana edukacija učitelja, stručnih suradnika, ravnatelja, učenika i roditelja. Usustavljanje aktivnosti prema dobi i uzrastu učenika i provedba kroz sadržaje nastavnih predmeta, sate razrednika, izvannastavne aktivnosti, istraživanja, projekte i sl. Osim toga, suradnja s ustanovama i institucijama koje se bave problematikom profesionalnog informiranja i usmjeravanja.”

OŠ-90, školski pedagog

Iz osnovnih škola u znatnom udjelu dolazi i zahtjev za pravodobnim informacijama od nadležnih služba (većinom MZOS-a) te kontinuitet u definiranju uvjeta za upise u srednje škole, a srednje škole ističu važnost dostupnosti računalnih programa i dijagnostičkih testova. Ispitanici primjerice traže određene promjene poput ovih: „... informacije o mogućnostima i kriterijima upisa u srednje škole već početkom siječnja, a ne tek u svibnju ili koncem travnja. Profesionalno informiranje kao dio nekih predmeta ili čak zaseban predmet kako bi se moglo odvojiti što više vremena i detaljnije pripremiti učenike” (OŠ-202, školski pedagog).

Rjeđe se ističe potreba za većim uključenjem roditelja u proces profesionalnog usmjeravanja što na neki način odražava i prije prikazane rezultate prema kojima su aktivnosti koje uključuju roditelje prilično zastupljene u oba tipa škola. Nadalje, spominje se i poboljšanje materijalnih uvjeta u školama koje proizlazi iz nemogućnosti nabave alata za profesionalno usmjeravanje te organizacije različitih aktivnosti.

Tablica 6.22. Načini unapređenja kvalitete profesionalnog usmjeravanja u školi

Unapređenje kvalitete profesionalnog usmjeravanja	Osnovne škole		Srednje škole	
	N	%	N	%
Dostupnost alata za profesionalno usmjeravanje	11	3,8	9	7,9
Učestaliji projekti i poboljšanje suradnje s vanjskim dionicima te unutarškolske suradnje	70	24,4	30	26,3
Konkretna i pravodobna informacija stručnim suradnicima od MZOS-a	23	8,0	2	1,8
Organizacijski uvjeti u školi	19	6,6	15	13,2
Povećanje broja i kvalitete edukacija za stručne suradnike	40	13,9	20	17,5
Veći angažman HZZ-a u profesionalnom usmjeravanju	22	7,7	15	13,2
Učestalije i kvalitetnije informiranje učenika	67	23,3	10	8,8
Snažnija uključenost roditelja	4	1,4	1	0,9
Bolji materijalni uvjeti u školama	4	1,4	2	1,8
N	260	90,5	104	91,4

Ovi se odgovori mogu držati svojevrsnom preporukom radi poboljšanja provođenja aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školama koja dolazi od nositelja navedenih aktivnosti u školskim institucijama. Oni ukazuju na širok spektar mogućnosti koje bi bilo realno implementirati bez dodatne financijske potpore.

7. ZAKLJUČAK

Obrazovne ustanove jedno su od glavnih okružja u kojima se pružaju usluge profesionalnog usmjeravanja i mjesto na kojemu se mladi ljudi prvi put susreću s formalnim usmjeravanjem o nastavku obrazovanja i/ili prelasku na tržište rada.

Trenutačno u Europi postoje različiti modeli pružanja profesionalnog usmjeravanja u obrazovnim ustanovama te se sve više zemalja udaljava od tradicionalnog modela pružanja profesionalnog usmjeravanja, nudeći širi raspon mogućnosti za informiranje i savjetovanje.

Ključni pokretač promjena bila je široko prihvaćena ideja da je cjeloživotno učenje ključno za ekonomski rast u Europi i da takva promjena pridonosi restrukturiranju obrazovnih sustava. Mnoge zemlje prihvatile su se restrukturiranja sustava školskog informiranja i savjetovanja kako bi postojeće sustave pružanja tih usluga uskladile s očekivanjima „društva temeljenog na znanju”. Ideja cjeloživotnog učenja i cjeloživotnog razvoja karijernog puta zahtijeva i sustav informiranja i savjetovanja u svih fazama života (CEDEFOP, 2013.). Očito je kako školski savjetnici mogu puno pridonijeti ovom procesu jer su osposobljeni za pružanje pomoći studentima u rješavanju problema i svladavanju novih znanja, razvoja vještina. Rezultati istraživanja o postojećim kapacitetima u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj pokazuju do koje se razine ovaj oblik stručnog savjetovanja upotrebljava u hrvatskim školama.

Institucionalni kapaciteti

Indikativno je da dio škola u školske dokumente nije integrirao temu profesionalnog savjetovanja/informiranja, ukazujući time na nedostatak planiranja tih aktivnosti u dijelu školskih obrazovnih ustanova. Među značajnim dijelom škola koje su integrirale profesionalno usmjeravanje u dokumente primjetan je nedostatak opisa aktivnosti koje će se provesti u školama te nedostatak informacija o namjeni ili cilju tih aktivnosti. Stručni suradnici, upitani da rangiraju aktivnosti iz svojega djelokruga rada prema važnosti (od 1 do 10), pozicionirali su profesionalno usmjeravanje u rasponu od 5. do 10. mjesta. Prva četiri mjesta većinom su dodijeljena savjetovanju učenika, roditelja i nastavnika na rješavanje učenikova problema, utvrđivanje akademskog statusa i psihofizičkih osobina učenika, provođenje preventivnih mjera te programiranje i planiranje rada u školi. Važno je spomenuti da je najveći broj ispitanika naveo samo pet aktivnosti koje su u njihovoj ovlasti, što profesionalno usmjeravanje stavlja na dno liste prioriteta. (Ne)zastupljenost teme profesionalnog usmjeravanja u školskim dokumentima i učestala nedefiniranost ciljeva i namjene tih aktivnosti u komparaciji s rezultatima

upitnika ukazuju na to da profesionalno usmjeravanje nije među prioritetnim aktivnostima školskih institucija, a za stručne suradnike predstavlja tek jednu od (niže rangiranih) aktivnosti iz njihova djelokruga rada.

Metode rada s učenicima i roditeljima klasificirane kao grupni oblici informiranja i savjetovanja prevladavaju u osnovnim i srednjim školama. Iz analize dokumenata vidljivo je kako obrazovne ustanove znatno manje važnosti pridaju osposobljavanju za traženje posla, znanju o sebi, transverzalnim vještinama važnim za posao i život te vještinama donošenja odluka i postavljanja životnih ciljeva, a prednost daju raznim oblicima informiranja o obrazovnim mogućnostima. Valja istaknuti kako su samo dvije škole istaknule aktivnosti povezane s darovitom djecom. Rezultati analize sadržaja školskih dokumenata i upitnika u velikoj su mjeri konzistentni i ukazuju kako na razini obrazovnih institucija u aktivnostima i ciljevima profesionalnog usmjeravanja postoji snažan naglasak na olakšavanje prelaska na viši stupanj obrazovanja, odnosno informiranje o obrazovnim mogućnostima i olakšavanje donošenja odluke. Međutim, pozitivan doprinos širenju pristupa informacijama koje mogu olakšati odluke učenika, ali i pomoći im da razviju vještine za tržište rada, primjetan je uključivanjem ove teme u projektne aktivnosti, redovnu i fakultativnu nastavu i sate razredne nastave. Nalazi ukazuju na to kako su teme vezane s profesionalnim usmjeravanjem najviše integrirane u sate razrednog odjela u oba tipa škola, iako su u znatnim udjelima uključene i u projekte u kojima škole sudjeluju (20% izraženije u SŠ) i u redovnu nastavu. Najmanje se izvode u obliku fakultativnog predmeta.

Izvedbeni kapaciteti

Iz rezultata istraživanja zamjetna je potreba vertikalnog širenja aktivnosti profesionalnog usmjeravanja na niže razrede osnovne škole i osiguravanje kontinuiteta u pružanju aktivnosti tog usmjeravanja. Među stručnjacima prevladava mišljenje kako je već u ranoj fazi školovanja (Sternberg, 1997.) potrebno započeti s poučavanjem vještina koje pojedincima omogućuju da donesu odluke o obrazovanju i osposobljavanju za upravljanje vlastitom karijerom u kasnijim fazama života. Sporadičnu provedbu profesionalnog usmjeravanja u nižim razredima (I. – IV.) osnovne škole navodi 12,7%, a udio ispitanika koji navodi sporadičnu provedbu tog savjetovanja povećava se na 44,2% kada su upitani za provedbu tih aktivnosti u višim razredima osnovne škole (V. – VI.). Ipak redovito profesionalno usmjeravanje provodi se u 84,3% slučajeva s učenicima završnih razreda obvezatnog obrazovanja (VII. i VIII. razreda).

Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u hrvatskim školama najčešće poprimaju oblik grupnog informiranja. Rangiranje aktivnosti koje stručni suradnici osobno provode u školama te prosječan broj sati dodijeljen pojedinim aktivnostima ukazuju na to kako stručni suradnici u najvećoj mjeri provode grupno profesionalno informiranje i savjetovanje. Nalazi iz anketnog upitnika dodatno su produbljeni rezultatima analize sadržaja školskih dokumenata koji također ukazuju na to kako je upravo grupno informiranje na tematskim sastancima na satu razredne zajednice (od stručnog suradnika), na roditeljskim sastancima ili radioničkim aktivnostima jedan od najzastupljenijih oblika pružanja informacija o obrazovnim mogućnostima učenika i/ili njihovim mogućnostima na tržištu rada.

Snažan naglasak na izvedbu grupnih aktivnosti ne iznenađuje kada se u obzir uzme radno opterećenje stručnih suradnika u školama. U školama koje imaju više od 500 učenika prosječan broj stručnih suradnika manji je od propisanog Državnim pedagoškim standardom, pa osnovne škole koje imaju 500 – 1000 (ili više) učenika navode da u prosjeku imaju tri stručna suradnika, a u srednjim školama iste veličine prosječan broj stručnih suradnika je 1,7. Pitanja o subjektivnoj i objektivnoj dimenziji radnog opterećenja stručnih suradnika dovode do zaključka kako stručni suradnici, u pravilu, svoje radno vrijeme procjenjuju nedostatnim ili dovoljnim za izvršavanje svojih radnih obveza iako tjedno rade u okviru propisane norme sati. To se odražava i u primjedbama srednjoškolskih stručnih suradnika koji naglašavaju nedostatak vremena za izvršavanje svih poslova stručnih suradnika i nedostatak stručno-suradničkog kadra u školama.

Drugi važan aspekt profesionalnog usmjeravanja u školama uključuje pružanje savjetodavne i stručne pomoći osjetljivim skupinama učenika u suradnji s vanjskim dionicima (HZZ, školska medicina). Takav pristup u skladu je s modelom profesionalnog usmjeravanja koji za cilj ima omogućiti dostupnost informacija širokom krugu osoba kako bi mogle informirano izabrati, ali i pružiti osjetljivim skupinama individualiziran tretman.

Profesionalni kapaciteti

Važno je istaknuti da se gotovo svi ispitanici podudaraju u zvanju i zanimanju što pokazuje da su, između ostaloga, educirani za određene metode rada s učenicima te da se adekvatno nose sa zadacima i obvezama koje zaposlenici stručne službe imaju u školama. Ipak, zamjetno je da postoji snažna potreba za dodatnim ulaganjima u kontinuirano usavršavanje stručnih suradnika u školama. Školski savjetnici procjenjuju svoje poznavanje aktualnih mogućnosti zapošljavanja, plaća i potreba na tržištu rada i teorija profesionalnog razvoja

zadovoljavajućim. Poznavanje nacionalnog obrazovnog sustava ocjenjuju, u većini, najvišom ocjenom. Znatniji udio ispitanika srednjih škola procjenjuje iznimno lošim svoje poznavanje teorija razvoja profesionalnih aspiracija (15%) i informiranost o dostupnim informacijsko-komunikacijskim alatima koji im mogu poslužiti za profesionalno usmjeravanje (19%). Oko 40% ispitanika drži se nesigurnim u tim kategorijama znanja. Primjetno je kako je broj stručnih suradnika koji imaju iskustvo rada na drugim poslovima (izvan škole) u području profesionalnog usmjeravanja neznatan (tek sedam ispitanika). Najveći udio obje skupine ispitanika pohađao je tek dva stručna usavršavanja s temom vezanom s profesionalnim usmjeravanjem (oko 30%). Statistički značajna korelacija pokazuje da ispitanici koji su sudjelovali na više stručnih usavršavanja imaju i duži radni staž ($r=0,224$; $p=0,002$).

Materijalni kapaciteti

Preduvjet za adekvatno pružanje usluga profesionalnog usmjeravanja predstavlja i posjedovanje potrebnih alata i materijala. Nalazi govore da se srednje i osnovne škole (bez značajnih statističkih razlika) služe u znatnim udjelima besplatnim informativnim materijalima dostupnim preko interneta. To ne začuđuje ako se u obzir uzme da u više od 90% osnovnih i 85% srednjih škola ne postoje financijska sredstva za kupnju alata profesionalnog usmjeravanja. Rezultati također pokazuju da u srednjim školama u velikom udjelu nisu dostupni dijagnostički testovi. Najdostupniji resursi u oba tipa škola su informativni materijali i vodiči poput kataloga obrazovnih programa. Nadalje, uzimajući u obzir te podatke, ne začuđuje da se stručni suradnici osjećaju nesigurno u služenju njima te ističu potrebu za boljim usvajanjem tih vještina. No, na to se veže potreba pokrivanja materijalnih troškova od nabave alata za profesionalno usmjeravanje do troškova stručnih usavršavanja za koje znatan udio škola nema izdvojena sredstva. Možda bi se upravo poticanjem daljnje i snažnije suradnje između škola i različitih dionika iz njihova lokalnog i šireg okruženja moglo pribaviti potrebna sredstva za kvalitetnije pružanje tih usluga učenicima.

Drugi vrlo važan aspekt materijalnih kapaciteta je neadekvatno financiranje stručnog usavršavanja i edukacija (seminari/ljetne škole) koje bi nositelji aktivnosti profesionalnog usmjeravanja mogli pohađati, ali i ograničena ponuda seminara i stručnih aktiva s tom temom unutar sustava.

Općenito gledajući, rezultati ovoga istraživanja, razrađeni u četiri tipa školskih kapaciteta, pokazuju da na razini organizacijskih kapaciteta treba smanjiti opterećenje stručnih suradnika koji su u najvećoj mjeri zaduženi za provođenje tih aktivnosti te pojačati intenzitet suradnje s vanjskim dionicima jer je ona trenutačno u prosjeku na razini ocjene „dovoljan“.

Rasterećenjem, odnosno zapošljavanjem dodatnih stručnih suradnika pridonijelo bi se i boljoj raspoređenosti njihovih aktivnosti i potencijalno snažnijoj zastupljenosti profesionalnog usmjeravanja učenika u djelokrugu aktivnosti stručnih suradnika, kao i tematskoj zastupljenosti u dokumentima škole, pridonoseći na taj način razvoju institucionalnih kapaciteta škola. Materijalni kapaciteti koji nisu dovoljni za kvalitetno provođenje ovoga tipa aktivnosti mogu se pokušati kompenzirati određenim edukacijama o uporabi besplatnih IT alata, ali i organiziranjem virtualnih radionica i skupova koje uvelike smanjuju materijalne troškove vezane sa stručnim usavršavanjem. Tako bi se djelomično riješili i problemi vezani za četvrti aspekt, odnosno profesionalne kapacitete savjetnika. Uz bolje „reklamiranje” postojećih i osmišljavanje novih oblika stručnog usavršavanja istraživane tematike pridonijelo bi se i boljoj uključenosti stručnih suradnika u programe i projekte stručne edukacije.

Naposljetku, sve navedeno valja promatrati u kontekstu krajnjih korisnika ovih usluga, odnosno učenika kojima o kvaliteti programa profesionalnog usmjeravanja ovisi cijeli radni i životni vijek.

8. LITERATURA

- Agencija za mobilnost i programe EU (2012.). *Kojim putem krenuti – Publikacija o profesionalnom usmjeravanju u Republici Hrvatskoj*. [Tina Šarić, ur.]. Dostupno na: <http://www.mobilnost.hr/index.php?id=413> [Pregledano:21.11.2014.]
- CEDEFOP [European Centre for the Development of Vocational Training] (2008b.). *Terminology of European education and training policy: a selection of 100 key terms*. Luxembourg: Publications Office. Dostupno na: <http://europass.cedefop.europa.eu/europass/home/hornav/Glossary.csp>[Pregledano: 01.11.2014.].
- CEDEFOP[European Centre for the Development of Vocational Training] (2011.). *Lifelong guidance across Europe: reviewing policy progress and future prospects*. Luxembourg: Publications Office. Dostupno na:<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/lifelong-guidance-across-europe-reviewing-policy-progress>[Pregledano: 01.11.2014.].
- Cresswell, J. W. (2003.). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (2nd Edition).Thousand Oaks – London – New Delhi: SAGE Publications.
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, *Narodne novine*, br. 63/08.
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, *Narodne novine*, br. 63/08.
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2013.). *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013*.Zagreb:DZO.
- Dubravec-Šigir, M. (2011.). *Profesionalno usmjeravanje u obrazovnom sustavu. Zbornik radova „80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi“*. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje – Agencija za mobilnost i programe EU. Dostupno na: http://www.mobilnost.hr/prilozi/05_1341303476_Zbornik_radova_konferencije_80_god_CPU_u_RH.pdf [Pregledano: 27.07.2014.].
- ELGPN [Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja]/FIER [Finski Institut za istraživanja u obrazovanju] (2013.). *Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: Europski priručnik sa smjericama za oblikovanje politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: Pojmovnik*. (Raimo Vuorineni Anthony G. Watts, ur.). Zagreb. Dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocImages/ELGPN_Europski_prirucnik_sa_smjericama_za_oblikovanje_politika.pdf[Pregledano: 15.07.2014.].
- FIER [Finski Institut za istraživanja u obrazovanju] (2012.). *Lifelong Guidance Policy Development: A European Resource Kit European Lifelong Guidance Policy Network*. (Charles Jackson, ur.).

- Hrvatska psihološka komora (2007.). Standardi rada psihologa u osnovnim i srednjim školama. Dostupno na: <http://www.psiholoska-komora.hr/53> [Pregledano: 24.11.2014.].
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2010.). Anкета o profesionalnim namjerama učenika 8.razreda osnovne škole – školska god. 2009./2010. i 2010./2011. Zagreb: HZZ.
- Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva Republike Hrvatske (2007.). *Operativni program za razvoj ljudskih potencijala za razdoblje 2007. – 2009. (program je ažuriran 2010. godine za razdoblje do 2013.)*. Zagreb.
- Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske i Opća uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti Europske komisije (2007.). *Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske*. Zagreb.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2008.). *Strategija razvoja strukovnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj 2008. - 2013.* Dostupno na: <http://www.asoo.hr/UserDocImages/dokumenti/Strategija%20razvoja%20strukovnog%20obrazovanja%20u%20RH.pdf> [Pregledano: 17.11.2014.].
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2011.). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2011.). Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkoga stanja djeteta, učenika te sastavu stručnoga povjerenstva. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11226> [Pregledano: 17.11.2014.].
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2012.). Odluka o kriterijima i elementima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./13. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11613> [Pregledano: 03.10.2014.].
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2013.). Nastavni plan i program za osnovnu školu. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12662> [Pregledano: 17.11.2014.].
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2014.). *Prijedlog strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije*. Dostupno na: <http://www.sabor.hr/prijedlog-strategije-obrazovanja-znanosti-i-tehnol> [Pregledano: 03.07.2014.].
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH (2014.). Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, listopad 2014. [pdf].
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, *Narodne novine*, br. 101/98, 15/2000, 117/2001, 199/2003 i 30/2004.
- NICEC [Nacionalni institut za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje] (2013.). *Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: Pojmovnik*. London. Dostupno: http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-anguage/croatian/HR_glossary_web.pdf [Pregledano: 21.11.2014.].
- Perin, V. (2009.). Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u funkciji zapošljivost pojedinca u suvremenom društvu, *Acta Iadertina*, god. 6, str. 131–142.
- Rezolucija Vijeća Europske unije 9286/04 EDUC 109 SOC 234 od 28. svibnja 2004. Jačanje politike, sustava i praksi usmjeravanja tijekom života.

Rezolucija Vijeća Europske unije od 21. studenoga 2008. Bolja integracija cjeloživotnog usmjeravanja u strategije cjeloživotnog učenja.

UNESCO (2002.). *Handbook on Career Counselling*. Paris: UNESCO. [pdf.] Dostupno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001257/125740e.pdf> [Pregledano: 17.11.2014.].

UNESCO. *Thesaurus*. Paris: UNESCO Publishing. Dostupno na: <http://databases.unesco.org/thesaurus/> [Pregledano: 17.11.2014.].

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama, Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, Narodne novine, br. 143/02, 33/05, 157/13.

Zakon o radu, Narodne novine, br. 93/14.

9. PRILOZI

Tablica 9.1. Rangiranje aktivnosti iz djelokruga stručnih suradnika koje se izvode u školama koje ne navode aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školskim dokumentima (OŠ) (%)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Utvrđivanje akademskog statusa i psihofizičkih osobina učenika	25,8	3,2	12,9	6,5	0,0	3,3	7,1	3,6	3,8	7,7
Provođenje preventivnih mjera	9,7	16,1	16,1	12,9	16,1	10,0	3,6	3,6	3,8	3,8
Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika u rješavanju učenikova problema	32,3	29,0	16,1	6,5	9,7	3,3	3,6	0,0	0,0	0,0
Provođenje intervencijskih mjera	0,0	6,5	3,2	9,7	6,5	13,3	10,7	3,6	0,0	3,8
Edukacija osoblja i roditelja	0,0	3,2	0,0	9,7	6,5	0,0	7,1	14,3	23,1	15,4
Provedba istraživanja i razvojnih programa, procesa samovrednovanja	0,0	3,2	3,2	3,2	3,2	3,3	7,1	10,7	11,5	19,2
Zastupanje dječjih interesa	3,2	6,5	9,7	16,1	16,1	3,3	3,6	7,1	3,8	0,0
Profesionalno informiranje i usmjeravanje učenika	0,0	3,2	6,5	3,2	16,1	33,3	10,7	10,7	3,8	11,5
Programiranje i planiranje rada u školi	12,9	16,1	3,2	12,9	0,0	3,3	21,4	14,3	0,0	7,7
Praćenje razvoja i odgojno-obrazovnih postignuća učenika	9,7	12,9	25,8	9,7	9,7	6,7	3,6	7,1	0,0	7,7
Sudjelovanje u provođenju zdravstvene i socijalne skrbi učenika	0,0	0,0	0,0	3,2	12,9	13,3	10,7	10,7	26,9	3,8
Sudjelovanje u stručnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika	3,2	0,0	3,2	6,5	3,2	6,7	10,7	10,7	15,4	7,7
Rad na povezivanju škole s lokalnom i širom zajednicom	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,6	7,7	11,5
N	31	31	31	31	31	30	28	28	26	26

Tablica 9.2. Rangiranje aktivnosti iz djelokruga stručnih suradnika koje se izvode u školama koje ne navode aktivnosti profesionalnog usmjeravanja u školskim dokumentima (OŠ) (%)

RANG		Osnovne škole
	Aktivnost	%
1.	Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika u rješavanju učenikova problema	32,3
2.	Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika u rješavanju učenikova problema	29,0
3.	Praćenje razvoja i odgojno-obrazovnih postignuća učenika	25,8
4.	Zastupanje dječjih interesa	16,1
5.	Provođenje preventivnih mjera / Zastupanje dječjih interesa / Profesionalno informiranje i savjetovanje učenika	16,1
6.	Profesionalno informiranje i savjetovanje učenika	33,3
7.	Programiranje i planiranje rada u školi	21,4
8.	Edukacija osoblja i roditelja / Programiranje i planiranje rada u školi	14,3
9.	Sudjelovanje u provođenju zdravstvene i socijalne skrbi učenika	26,9
10.	Provedba istraživanja i razvojnih programa te procesa samovrednovanja	19,2

Tablica 9.3. Rangiranje aktivnosti iz djelokruga stručnih suradnika koje se izvode u školi (%)

	1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.		9.		10.	
	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ	OŠ	SŠ
Utvrđivanje akademskog statusa i psihofizičkih osobina učenika	14,9	5,1	9,9	2,5	8,3	5,1	6,6	5,1	3,6	6,8	4,1	8,3	5,4	2,9	4,1	4,0	6,2	5,2	6,8	6,5
Provođenje preventivnih mjera	7,0	5,9	13,6	16,1	12,3	11,0	16,9	15,3	13,2	17,8	7,2	5,5	6,9	10,6	4,5	6,0	4,1	2,1	6,0	6,5
Savjetovanje učenika, roditelja i nastavnika u rješavanju učenikova problema	37,1	46,6	20,9	26,3	15,2	9,3	7,9	7,6	4,0	1,7	3,8	2,8	4,3	3,8	3,8	2,0	1,6	0,0	1,3	0,0
Provođenje intervencijskih mjera	0,7	0,8	3,3	3,4	5,3	7,6	5,6	4,2	8,6	9,3	5,5	7,3	5,4	4,8	6,0	6,0	8,2	9,4	7,3	9,7
Edukacija osoblja i roditelja	0,3	0,8	4,0	3,4	5,3	3,4	5,6	5,9	4,3	6,8	6,9	11,9	13,4	6,7	10,2	12,0	16,0	11,5	9,0	11,8
Provedba istraživanja i razvojnih programa, te procesa samovrednovanja	0,7	1,7	1,7	4,2	4,3	4,2	3,6	7,6	5,0	7,6	6,2	3,7	7,6	8,7	13,9	11,0	8,2	13,5	10,3	11,8
Zastupanje dječjih interesa	5,6	5,9	7,3	10,2	10,9	13,6	11,6	5,9	7,9	9,3	9,7	9,2	5,8	8,7	7,5	4,0	5,8	10,4	7,3	3,2
Profesionalno informiranje i usmjeravanje učenika	3,3	0,0	3,6	2,5	5,6	6,8	8,6	8,5	23,2	11,0	18,6	11,0	12,6	19,2	12,0	11,0	4,9	14,6	8,1	11,8
Programiranje i planiranje rada u školi	15,2	16,1	12,3	9,3	8,9	12,7	8,9	11,9	6,6	8,5	9,3	8,3	6,9	5,8	8,3	11,0	8,2	2,1	6,0	5,4
Praćenje razvoja i odgojno-obrazovnih postignuća učenika	12,6	14,4	19,2	20,3	16,2	18,6	12,3	10,2	10,6	12,7	10,7	4,6	6,9	5,8	4,1	5,0	3,7	4,2	3,0	2,2
Sudjelovanje u provođenju zdravstvene i socijalne skrbi učenika	0,3	0,8	1,3	0,0	3,3	1,7	6,0	10,2	6,6	2,5	10,0	10,1	10,8	6,7	7,9	15,0	12,3	9,4	11,1	7,5
Sudjelovanje u stručnom usavršavanju odgojno-obrazovnih djelatnika	1,0	0,8	1,7	0,8	3,0	4,2	5,3	7,6	4,3	4,2	5,9	13,8	10,1	12,5	12,8	8,0	14,0	9,4	15,4	9,7
Rad na povezivanju škole s lokalnom i širom zajednicom	1,3	0,8	1,3	0,8	1,3	1,7	1,0	0,0	2,0	1,7	2,1	3,7	4,0	3,8	4,9	5,0	6,6	8,3	8,5	14,0
N	302	118	302	118	302	118	302	118	302	118	290	109	277	104	266	100	243	96	234	93

10. BILJEŠKE O AUTORICAMA

MARGARETA GREGUROVIĆ zaposlena je na Institutu za migracije i narodnosti u Zagrebu kao znanstvena novakinja i izvršna urednica znanstvenog časopisa *Migracijske i etničke teme*. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu završila je 2004. jednopredmetni studij sociologije, a 2014. obranila doktorsku disertaciju pod nazivom „Sociološki aspekti etničkih predrasuda na primjeru Hrvatske“. Tijekom studija završila poslijediplomski kurs Napredne kvantitativne analize u istraživanjima društvenih znanosti (*South-East European Social Survey Project – Intensive training in advanced quantitative social survey analysis*) na Sveučilištu u Tromsu (Norveška). Sudjelovala u izvođenju nekoliko međunarodnih znanstvenih istraživanja i projekata, objavila je petnaestak znanstvenih radova (knjiga i članaka), izlagala na više međunarodnih znanstvenih i stručnih konferencija te pohađala nekoliko edukacija metodološko-statističkog i primijenjeno-istraživačkog karaktera. Područja autoričinog znanstvenog interesa su sociologija etničkih odnosa, sociologija obrazovanja, sociologija spolnosti te sociološka metodologija.

NATALIJA LUKIĆ završila je jednopredmetnu sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2011. godine. Prethodno (2006.) je završila Američki koledž za tehnologiju i menadžment u Dubrovniku pri sveučilištu Rochester Institute of Technology u New Yorku (SAD). Od 2012. radi u Agenciji za mobilnost i programe EU, prvo na praćenju provedbe projekata visokih učilišta u okviru Odsjeka za Erasmus, dok 2013. godine u Odjelu za koordinaciju i osiguranje kvalitete Programa za cjeloživotno učenje preuzima koordinacijske i istraživačko-analitičke zadatke koji se provode u svrhu osiguranja kvalitete u provedbi Erasmus+ programa. Natalija je radila na više međunarodnih istraživačkih projekata poput akcijskog istraživanja o socijalnoj inkluziji u strukovnom obrazovanju (“Mapping of VET educational policies and practices for social inclusion and social cohesion, Country Study: Croatia“) te je koautorica više publikacija. Bila je sudionica metodoloških radionica i edukacija usmjerenih na primjenu kvalitativnih metoda, te sudionica programa neformalnog obrazovanja poput Zelene akademije (Zaklada Heinrich Böll) ili Studija o mladima.